

The Human Rights Advisory Panel

UNMIK HQ Prishtine/Priština, Kosovo | E-mail: hrap-unmik@un.org | Tel: +381 (0)38 504-604, ext. 5182

Annual Report 2015/16

Уводна реч

Ово је осми и последњи годишњи извештај Саветодавне комисије за људска права. Односи се на временски период дужи у односу на претходне године; од 1. јануара 2015. године до 31. маја 2016. године, датум када је Комисија донела своје коначно мишљење, чиме је окончала све предмете на свом списку.

У току овог периода, Комисија је изнела велики број важних мишљења у предметима који су по природи слични предметима који су чинили већи део радног оптерећења Комисије током неколико претходних година. Ти предмети су се односили на наводни недостатак адекватних кривичних истрага у вези са нестанцима, отмицама и убиствима, сходно процедуралним обавезама које произилазе из члана 2 Европске конвенције о људским правима (ЕКЉП) и наводне повреде члана 3 ЕКЉП у погледу нечовечног и понижавајућег поступања са члановима породица и другим блиским сродницима жртава.

Међу тим предметима, пажњу завређује неколико одређених мишљења јер су увели нова питања о којима није претходно било речи у судској пракси Комисије: *С. М.*, у вези са нападом на жалиоца у њеној породичној кући у селу Бело Поље, 26. јуна 1999. године, у којем јој је стављен повез на очи, везана је за столицу да слуша како тројица мушкараца силују и убијају њену ментално и физички заосталу ћерку; *Костић и остали*, у вези са отмицама до којих је дошло током оружаног напада ОВК на села Оптеруша и Ретимље укључујући лишавање жалилаца слободе на период од четири дана; и *Миленковић*, у којем је полиција УНМИК-а 15 година одлагала враћање посмртних остатака брата жалиоца, који је нестало новембра 1999. године и убијен је.

Комисија је обавештена да постоји значајан број породица које желе да поднесу сличне жалбе ХРАП-у у вези са УНМИК-овим наводним повредама чланова 2 и 3 ЕКЉП, али су ове породице остале ускраћене због УНМИК-овог неочекиваног објављивања Административног упутства 2009/01 од 17. октобра 2009. године, којим је 31. март 2010. произвољно дефинисан као крајњи датум за временску надлежност Комисије да прихвати жалбе.

У току периода извештавања, Комисија је такође окончала предмете у погледу других ситуација, у вези са којима посебну пажњу завређују два мишљења. Прво мишљење, *Баљај и остали*, тиче се употребе прекомерне силе од стране полиције УНМИК-а током операције контроле окупљене масе фебруара 2007. године, што је довело до смрти и озбиљних телесних повреда неколико жртава. Друго мишљење, *Н. М. и остали*, тиче се тврдњи у погледу тровања оловом и других здравствених проблема због тога што је УНМИК сместио припаднике РАЕ заједнице у загађене кампове на северу Косова на вишегодишњи период.

Као и претходних година, мора се нагласити да преиспитивање које је Комисија спровела по свим предметима, од којих су многи били сложени, не би било могуће без правног и административног особља које чини Секретаријат Комисије, на чији велики професионализам је Комисија увек могла да се ослони.

Такође, као и у претходним годишњим извештајима, морам да истакнем поново са великим жаљењем општи структурни проблем који постоји, наиме изостанак спровођења мишљења Комисије, посебно у погледу УНМИК-ове исплате финансијских надокнада жалиоцима, као и недостатак значајног напретка у настављеним истрагама косовских и ЕУЛЕКС-ових институција за спровођење закона у погледу предмета Комисије у вези са отмицама, нестанцима и убиствима. Остаје нада да ће барем неки од ових предмета пронаћи свој пут до списка посебног трибунала који формирају међународна заједница и косовски органи - Релоцирани специјални суд за Косово (РССК), чија надлежност обухвата „озбиљне злочине које су наводно починили припадници Ослободилачке војске Косова (ОВК) у периоду 1999-2000. године у односу на националне мањине и политичке противнике“.

На крају, Комисија се спрема да објави свој завршни извештај, који ће обухватити цели мандат њеног деловања и наслеђа. Такође ће обухватити анализе и закључке за међународну заједницу у циљу давања препорука о томе у којој мери таква Комисија може да буде ефикаснија уколико међународна заједница убудуће формира такву комисију. Без обзира на то како неко оцењује успех ове Комисије, она је дефинитивно била важан оглед у домену одговорности међународних организација или институција у погледу људских права.

Марек Новицки

Председавајући

Саветодавна комисија за људска права

март 2016. године

Садржај

1. Увод	1
2. Састав Комисије.....	2
2.1. Чланови Комисије	2
2.2. Особље Секретаријата.....	4
3. Извештавање о ХРАП-у у медијима и НВО сектору.....	6
4. Број предмета пред Комисијом.....	8
4.1. Статистички подаци.....	8
4.2. Одабрана мишљења Комисије према предмету жалбе	8
5. Судска пракса Комисије	9
5.1. Право на живот – право на ефикасну истрагу – право на забрану нечовечног и понижавајућег поступања - право на мирно окупљање - члан 2 ЕКЉП.....	9
5.2. Право на живот – право на ефикасну истрагу – члан 2 ЕКЉП	12
5.3. Право на забрану нечовечног и понижавајућег поступања– члан 3 ЕКЉП.....	14
5.4. Право на живот – члан 2 ЕКЉП – право на забрану нечовечног и понижавајућег поступања – члан 3 ЕКЉП и право на породични живот – члан 8 ЕКЉП.....	17
5.5. Право на живот (процедурално) – право на забрану нечовечног и понижавајућег поступања – право на ефикасну истрагу – права сходно КЕДПЖ.....	18
5.6. Право на слободу – право на ефикасну истрагу – члан 5 ЕКЉП.....	20
5.7. Право на забрану нечовечног и понижавајућег поступања – право на социјалну заштиту и адекватан животни стандард	21
5.8. Право на социјалну заштиту – Право на адекватан животни стандард – Право на приступ суду – право на ефикасан правни лек.....	26
6. Препоруке Комисије	27
7. Реакције УНМИК-а на препоруке Комисије	29
8. Списак додатака.....	31
Додатак А: Уредба УНМИК-а бр. 2006/12	31
Додатак Б: Административно упутство УНМИК-а бр. 2009/1.....	38
Додатак Ц: Статистичка табела ХРАП-а	41
Додатак Д: Списак одлука и мишљења ХРАП-а донетих 2015. и 2016. године.....	42
Додатак Е: Одлуке и мишљења по години усвајања.....	44
Додатак Ф: Закључени предмети ХРАП-а (неприхватљиви, уклоњени и мишљења о меритуму) по години	44
Додатак Г: Скраћенице и акроними.....	45

1. Увод

1. Саветодавна комисија за људска права (Комисија), установљена Уредбом УНМИК-а бр. 2006/12 о оснивању Саветодавне комисије за људска права, од 23. марта 2006. године,¹ током целокупног периода свог рада (2007-2016) у Приштини (Косово), наставила је да разматра жалбе о наводним повредама људских права које је починила Привремена административна мисија Уједињених нација на Косову (УНМИК) или које јој се приписују. Комисија остаје једини механизам који сагледава повреде људских права које је наводно починила теренска мисија Уједињених нација или које се приписују овој мисији. Иако Комисија не може да нареди надокнаду или одређено обештећење, Комисија може да одреди да ли је УНМИК одговоран за кршење људских права и, уколико је то случај, може да упути препоруке Специјалном представнику Генералног секретара (СПГС) у погледу надокнаде или другог одређеног обештећења.
2. Радећи у пуном броју, Комисија је могла да има успешан завршни период, обрадила је велики број жалби, укључујући обраду жалби које су отвориле најсложенија питања повреде људских права које су поднета Комисији. Овај годишњи извештај покрива период од 1. јануара 2015. до 31. маја 2016. године, током којег је Комисија обавила шеснаест заседања, укључујући и већања обављена електронским путем. Током овог периода, Комисија је усвојила 51 мишљење о меритуму (која се тичу 88 жалби) и одбацила један захтев за поновно разматрање претходних одлука. Од тога, 79 мишљења тичало се жалби у вези са несталим и убијеним лицима (НУЛ).
3. Комисија је сада закључила 527 регистрованих жалби са свог списка које је примила од почетка свог рада и завршила је свој рад на свим предметима који су били на чекању.
4. У току 2015. године чланови Комисије су се састали са делегацијом Радне групе УН-а за принудне и недобровољне нестанке. Поред тога, у току 2015. године, чланови Комисије и Секретаријат сарађивали су са Комисијом за преиспитивање људских права ЕУЛЕКС-а и разговарали о питањима од заједничког интереса.
5. Током 2015. године, Комисија и Секретаријат су наставили да обилато користе друге начине сакупљања информација које нису могли сакупити од жалилаца или из поднесака СПГС-а Комисији. На пример, Комисија је добила непроцењиве информације, укључујући релевантне истражне документе који до тада нису могли бити прибављени, од државног тужиоца из Главног државног тужилаштва Косова, главног тужиоца из Основног тужилаштва у Призрену, полиције УНМИК-а и косовске полиције. Добијене информације прослеђене су свим странама у жалбама пред Комисијом.
6. Секретаријат се такође састао са појединачним жалиоцима, као и организацијама које имају везе са предметима, као што су Удружење породица киднапованих и убијених на Косову и Метохији, како би добио релевантне информације, када је то било

¹ Приложено као Додатак А.

потребно. Поред тога, Секретаријат се редовно ослањао на информације које су објављиване у базама података на мрежи Међународног комитета Црвеног крста (МКЦК)² и Међународне комисије за нестала лица (МКНЛ)³ као и на информације из публикација Фонда за хуманитарно право.⁴

2. Састав Комисије

2.1 Чланови Комисије

7. Троје чланова Комисије, које је предложио Председник Европског суда за људска права и које је (изнова) именовано СПГС у складу са Уредбом УНМИК-а бр. 2006/12, 1. јануара 2015. и 1. јануара 2016. године, били су г. Марек Новицки /Marek Nowicki/ (Пољска), гђа Кристин Чинкин /Christine Chinkin/ (Уједињено Краљевство/Аустралија) и гђа Франсоаз Тулкенс /Françoise Tulkens/ (Белгија)⁵. Комисија је изабрала г. Марека Новицког за свог председавајућег у јануару 2008. године и поново га именовала за председавајућег 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015. и 2016. године⁶.
8. Биографски подаци о члановима Комисије наведени су у наредним ставовима.
9. **Марек А. Новицки** (од јануара 2007. до данас) пољски је држављанин, правник у области људских права, као и члан Адвокатске коморе Варшаве од 1987. године.
10. Г. Новицки је био међународни омбудсман на Косову именован од стране Уједињених нација од јула 2000. до децембра 2005. године. Био је члан Европске комисије за људска права у Стразбуру од марта 1993. до 31. октобра 1999. године, а као представник Пољске; од марта 2003. до септембра 2006. године, био је члан Мреже независних експерата Европске уније за основна права. Године 2005, Комитет министара номиновао га је за једног од троје кандидата за положај комесара Савета Европе за људска права.
11. Г. Новицки је био један од „еминентних правника“ које је Парламентарна скупштина Савета Европе именовала да оцене стање законских и људских права у Молдавији (1994. године) и Азербејџану (1997. године). Године 1996. и 1998, на позив Савета Европе, радио је као експерт за људска права у процесу процене усклађености правних система Грузије и Руске Федерације са стандардима Европске конвенције о људским правима. Радио је као експерт за људска права у Европској комисији за демократију путем права (Венецијанска комисија) и у Генералној дирекцији Савета Европе за људска права и правна питања.

² Списак МКЦК-а је доступан на адреси <http://familylinks.icrc.org/kosovo/en/pages/search-persons.aspx>

³ База података МКНЛ-а је доступна на адреси: http://www.ic-mp.org/fdmsweb/index.php?w=mp_details&l=en

⁴ Видети: *Отмице и нестаници не-Албанаца на Косову. 24. март 1999 – 31. децембар 2000*, стр. 12 // веб-страница ФХП-а [електронски извор] – <http://www.hlc-rcd.org/wp-content/uploads/2013/02/KO-Abductions-and-disappearances-of-non-Albanians-in-Kosovo-1.pdf> (прегледано 20. марта 2015. године).

⁵ Именовање и поновно именовање гђе Тулкенс од стране СПГС-а покрива исти временски период, али је било на снази од 14. септембра 2012. до 13. септембра 2013, од 14. септембра 2013. до 13. септембра 2014. и од 14. септембра 2014. до 13. септембра 2015. године.

⁶ Видети: Пословник ХРАП-а, правило 6.

12. Г. Новицки је био један од оснивача Хелсиншког одбора за људска права у Варшави и њен председник од новембра 2003. до фебруара 2008. године. Сада председава Саветом Одбора. Господин Новицки је аутор десетина књига и стотина чланака о људским правима објављених у Пољској и иностранству. Он је члан Селекционог комитета награде Вацлав Хавел за људска права Парламентарне скупштине Савета Европе.
13. **Кристин Чинкин** (од фебруара 2010. до данас), држављанка са двоструким британским/аустралијским држављанством, предавач на Британској академији, ради као професор емеритус међународног права на Економском факултету у Лондону и као директорка Центра за жене, мир и безбедност при истом факултету. Она је такође професор међународног права Вилијам В. Кук на Правном факултету Универзитета у Мичигену. Она је чланица адвокатске коморе Енглеске и Велса, као и академска чланица удружења адвоката Матрикс комора. Поседује дипломе права са Универзитета у Лондону, Универзитета Јејл и Универзитета у Сиднеју, а раније је радила као редовни професор на Универзитетима у Оксфорду, Лондону, Сиднеју и Саутемпτονу, Правном факултету у Њујорку и Државном универзитету у Сингапуру.
14. Главна интересовања гђе Чинкин везана су за јавно међународно право, посебно право споразума, људских права, са нагласком на међународну заштиту права жена и међународне организације, као и решавање државних и међународних спорова. Она је ауторка бројних чланака о питањима јавног међународног права и људских права жена, Халсбуријевог права Аустралије, Публикације о спољним пословима (2. издање, 2001. године), публикације Треће стране у међународном праву (1993. године), коауторка је Решења спора у Аустралији (2. издање, 2002. године), коауторка је дела Границе међународног права: Феминистичка анализа (2000. године), коауторка дела Стварање међународног права (2007. године), коуредница Конвенције УН-а о елиминацији свих облика дискриминације против жена (2012. године) и збирке Суверенитет, државност и одговорност државе (2015. године). Била је директорка студија Удружења међународног права од 2004 до 2012. године. Чланица је Института за људска права Међународне адвокатске коморе (ИБА). У априлу 2001. године, додељен јој је сертификат за достигнуће Америчког друштва за међународно право за „изванредан допринос учености“, а 2006. године медаља друштва Голер Т. Бучер „за изванредан допринос развоју или ефективном остварењу међународног права људских права“ (са Х. Чарлсвортом).
15. Гђа Чинкин је саветница за међународно право у Азијској банци за развој; саветница за трговину женама при Канцеларији Високог комесара Уједињених нација за људска права; саветница за Мировне споразуме и полове при Одељењу Уједињених нација за напредовање жена и УНИФЕМ-у Била је научни експерт при Ад Нос Одбору Савета Европе за израду нацрта Конвенције о насиљу над женама и насиљу у породици из 2011. године. Била је чланица у мисији за утврђивање чињеница за Бејт Ханон /Beit Hanoun/ у складу са Резолуцијом Савета за људска права Уједињених нација S 3/1, маја 2008. и у мисији УН-а за утврђивање чињеница о сукобу у Гази 2009. године, као и у мисији Савета за људска права ИБА за утврђивање чињеница у Малавију у вези са владавином права јануара 2012. године.

16. **Франсоаз Тулкенс** (од септембра 2012. до данас) белгијска држављанка, има докторат из области права, титулу мастера криминологије и сертификат предавача у систему високог образовања (*agrégation de l'enseignement supérieur*) у области права.
17. Такође је била истраживач на Институту Макс Планк за страно и међународно кривично право (Фрајбург им Брајсгау, у Немачкој). Била је професор на Универзитету у Леуевену (у Белгији) и предавала је у Белгији, као и у иностранству – као гостујући професор на Универзитетима у Женеви, Монреалу, Отави, Паризу I, Рену, Стразбуру и на Државном универзитету у Луизијани – у областима кривичног права (општи део), компаративног и европског кривичног права, малолетничке правде и система заштите људских права.
18. Од новембра 1998. до септембра 2012. године, била је судија Европског суда за људска права, радећи као Председница одељења од јануара 2007. године и Потпредседница Суда од фебруара 2011. године.
19. Гђа Тулкенс је ауторка многих публикација из области људских права и кривичног права и коауторка референтних књига: „*Увод у кривично право. Правни и кривични аспекти /Aspects juridiques et criminologiques/* (9. издање, из 2010) и *Права младих /Droit de la jeunesse/: Помоћ, подршка и заштита /Aide, Assistance et Protection/* (из 2000). Она је такође коуредница: *Зборника међународног хуманитарног права /Code de droit international humanitaire/* (6. издање, 2013) и *Зборника међународног права у погледу људских права /International Humanitarian Law Code* (1. издање, 2013) и *Зборника међународног права у погледу људских права /Code de droit international des droits de l'homme/* (5. издање, 2014). Она је чланица уредништва великог броја научних часописа, међу којима су „*Revue Trimestrielle des droits de l'homme*“, „*Journal of International Criminal Justice*“ и „*Inter-American and European Human Rights Journal*“.
20. 2013. године, именована је за чланицу Научног комитета Агенције за основна права (ФРА) Европске уније. Чланица је Научног комитета Института за људска права при Адвокатској комори Брисела и Одбора повереника Академије за европско право.
21. Поседује почасне докторате Универзитета у Женеви, Лиможу, Отави и Генту. Сарадница је Белгијске краљевске академије наука, књижевности и лепих уметности од 2011. године.
22. Гђа Тулкенс је тренутно Председница Савета гувернера Фондације краља Бодуена.

2.2 Особље Секретаријата

23. Особље Секретаријата чине извршни службеник, три правна референта и два административна помоћника.
24. **Андреј Антонов**, руски држављанин, придружио се Секретаријату јуна 2011. године као извршни службеник. Г. Антонов је раније радио као истражитељ у Истражном одељењу канцеларије за услуге интерног надзора у седишту УН-а (2011. године), као

службеник за понашање и дисциплину мисије Уједињених нација у Судану (2009-2011. године), као правни саветник у обједињеној канцеларији Уједињених нација у Сијера Леонеу (2008-2009. године), као правни службеник у Кривичном одељењу Одељења правде (ОП) мисије Уједињених нација на Косову (УНМИК) (2005-2008. године) и као правни службеник у Судском обједињеном сектору УНМИК-овог ОП-а (2003-2005. године). Пре него што се придружио Уједињеним нацијама, г. Антонов је радио у Министарству унутрашњих послова Русије (МИА), као кривични истражитељ у одељењу саобраћајне полиције (Анапа, 1996. године) и као предавач/виши предавач кривичног поступка и кривичне истраге (Универзитет Краснодар, руска МИА, 1999-2003. године). Први пут је дошао на Косово 2000. године као члан руског континента подржан од стране руског Министарства унутрашњих послова како би био у служби при полицији УНМИК-а, где је радио као правни службеник у правној канцеларији комесара УНМИК-ове полиције до 2002. године. Г. Антонов има титулу доктора права, са специјализацијом у кривичном поступку, кривичној истрази и откривању криминала, коју је стекао на Правној академији Волгоград руског Министарства унутрашњих послова, као и титулу мастера права коју је стекао на истој институцији. Такође је написао више од 30 радова у руским часописима у вези са различитим аспектима кривичних истрага.

25. **Ана Марија Ћезано**, италијанска држављанка, придружила се Секретаријату као правни службеник маја 2011. године. Гђа Ћезано је претходно радила као службеница за владавину права у програму за приступ правди Развојног програма Уједињених нација у Сијера Леонеу (2010-2011. године), као службеница за везе у Високом комесаријату за избеглице Уједињених нација у Танзанији (2009. године) и као службеница за људска права у обједињеној канцеларији Уједињених нација у Сијера Леонеу (2007-2009. године). Пре него што се придружила Уједињеним нацијама, гђа Ћезано је радила на Универзитету у Сијени у Италији (2006-2007. године) као истраживачица европског система за заштиту људских права. Гђа Ћезано је први пут радила на Балкану 2005. године у Организацији за европску безбедност и сарадњу, у Србији и Црној Гори. Има титулу мастера у области људских права и управљања конфликтима Факултета за напредне студије Света Ана у Пизи /Sant' Anna School of Advanced Studies/ и титулу мастера права Католичког универзитета у Милану, у Италији.
26. **Брендон Гарднер**, амерички држављанин и бивши члан Адвокатске коморе Пенсилваније, придружио се Секретаријату као правни службеник октобра 2011. године. Г. Гарднер је претходно радио као правни саветник Комисије за изборне притужбе и жалбе у име мисије Организације за европску безбедност и сарадњу на Косову (2009-2011. године).

Пре тога, г. Гарднер је радио као правни службеник Сектора за спољне односе Одељења правде УНМИК-а и УНМИК-ове канцеларије за везу у области владавине права (2007-2009. године). Г. Гарднер је такође радио као адвокат у Пенсилванији (2006-2007. године). Г. Гарднер има титулу дипломираног правника Правног факултета Универзитета у Питсбургу /University of Pittsburgh School of Law/, као и титулу дипломираног професора политичких наука и међународних односа Универзитета у Питсбургу.

27. **Р. Дуле Вицовац**, канадски држављанин и члан Адвокатске коморе Манитобе у Канади и Адвокатске коморе Минесоте у Сједињеним Државама, придружио се Секретаријату као правни службеник августа 2014. године. Претходно је г. Вицовац радио као адвокат на кривичним предметима и предметима избеглица у Канади (2013–2014. године) након што је у бившој Југославији провео више од 12 година. Такође је радио као правни експерт у пројекту правне помоћи намењене расељеним лицима са Косова (2011–2012. године), који је финансирала Европска унија (ЕУ), као вођа тима/правни експерт у пројекту који је финансирала Европска унија са Министарством за људска и мањинска права Србије (2010–2011. године) и као правни експерт у Данском савету за избеглице у оквиру пружања помоћи расељеним лицима из бивше Југославије (2008–2009. године). Пре тога, г. Вицовац је био у служби правног референта у УНМИК-овом Одељењу правде као вршилац дужности секретара у Одсеку међународне судске подршке (2007–2008. године) и помоћника правног референта у Одељењу интеграције правосуђа (2002–2007. године). Г. Вицовац је био у служби Начелника региона Пећи, Призрена и Црне Горе у Дирекцији за стамбена и имовинска питања, у програму људских насеља Уједињених нација (УН-ХАБИТАТ) (2002. године) и у служби теренског координатора у Дирекцији за стамбена и имовинска питања, у програму људских насеља Уједињених нација (УН-ХАБИТАТ) (2000–2001. године). Г. Вицовац је докторирао право на Хамлинском правном факултету у Минесоти /Hamline School of Law/, а студирао је и на Универзитету Манитобе и Оксфордском универзитету. Дипломирао је правосуђе и право на Универзитету Винипега. Његов чланак под називом „Изазови при пружању правне помоћи лицима која су расељена након оружаног сукоба, лекције научене на Косову“ објављен је у Оксфордском часопису праксе у области људских права /Oxford Journal for Human Rights Practice/.
28. **Адлије Музаћи**, локални члан особља и помоћник тима, ради при Секретаријату од септембра 2010. године. Рад у Уједињеним нацијама започела је у октобру 1999. године, на месту административног помоћника у Општинској администрацији УНМИК-а у општини Вучитрн, у области Митровица.
29. **Лариса Баришић**, национални члан особља и правни помоћник, придружила се Секретаријату октобра 2015. године.. Пре него што се придружила Комисији, неколико година је служила у мисији Организације за европску безбедност и сарадњу на Косову. Гђа Баришић има титулу дипломираног професора политичких наука и међународних односа Факултета политичких наука Универзитета у Београду и тренутно је на мастер студијама у области међународног и хуманитарног права на Правном факултету Универзитета у Београду.

2.3 Чланови Секретаријата који су радили током 2015. године

30. **Снежана Мартиновић**, национални члан особља и правни помоћник, радила је при Секретаријату од децембра 2007. до јуна 2015. године. Рад у Уједињеним нацијама започела је у априлу 2000. године, на месту административног помоћника у полицији УНМИК-а. Октобра 2002. године, преузела је функцију административне помоћнице у Одељењу правде при УНМИК-у. Сада ради у мисији Уједињених нација у Либерiji

као административни помоћник Специјалног политичког саветника Заменика СПГС-а.

3. Извештавање о ХРАП-у у медијима и НВО сектору

31. У периоду извештавања, постојала је добра медијска пропраћеност мишљења Комисије о жалбама везаним за нестала и убијена лица (НУЛ), будући да је судбина несталих и убијених лица и даље питање које изазива велику забринутост широм региона. На пример, 12. новембра 2015. године, *Вести*, новинска организација чији се чланци објављују широм српског говорног подручја у штампаном и електронском облику посредством њене интернет странице *Вести онлајн*, објавила је причу о реакцији породице на мишљење ХРАП-а у једном његовом случају НУЛ, *Костић*. У причи се наводи да иако је ХРАП закључио да је УНМИК извршио повреду чланова 2 и 3 ЕКЈП у вези са својим неефикасним истрагама у погледу отмице и убиства њихових чланова породице, УНМИК није исплатио никакву накнаду породицама. У причи се цитира представник Удружења породица киднапованих и убијених на Косову и Метохији, који је изјавио да то мишљење УНМИК-ове Саветодавне комисије за људска права „баца прашину у очи“ породица које траже да сазнају истину о судбини својих вољених. У причи се наводи:

„Она је изјавила да су породицама киднапованих и убијених на КиМ биле потребне године да схвате да је мишљење Саветодавне комисије коме су се радовали, рачунајући да је то најважнија степеница да се докаже злочин, бацање прашине у очи. Ту комисију је основао Унмик, а ниједан одсто својим деловањем није потврдио њихова многобројна мишљења која је донела Саветодавна комисија. И чињеница да ускоро завршавају мисију нам указује да је све то имало за циљ да се замајавају породице и купи време, јер са тим мишљењима ниједна српска и неалбанска породица није остварила сатисфакцију пред судом... Дакле, с обзиром на то да Унмик ништа није преузео, Саветодавна комисија ни у чему није допринела бржем сазнавању истине доласка до правде за српске жртве“.⁷

32. Током периода извештавања, Амнести Интернешенел (АИ) наставио је преписку са СПГС-ом у погледу мишљења Комисије. Дана 22. фебруара 2016. године АИ је послао писмо СПГС-у у којем је поновио своју забринутост у име жалилаца у погледу мишљења Комисије о НУЛ. Прецизније, АИ је навео да је „наша забринутост усредсређена на континуирано лишавање приступа ефикасном правном леку за сроднике углавном косовских Срба за чије чланове породице се верује да су отети или да су нестали током или након оружаног сукоба. Ова немогућност правног лека укључује пропуст да се обезбеди приступ правди и репарацији, укључујући надокнаде, како је препоручила Комисија. У скоро сваком предмету... Комисија је препоручила да УНМИК исплати надокнаде за жртве, због пропуста да спроведе истрагу, а у неким случајевима за патњу и душевни бол до којих је дошло услед тог пропуста [и] да релевантни органи треба поново да отворе или наставе кривичне истраге у предметима по којима је ХРАП донео одлуку“.

⁷ *Вести онлајн*, 11. децембар 2015, „Унмик заташкао злочине ОВК“ <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/538812/Unmik-zataskao-zlocine-OVK>

33. АИ је такође навео да иако су ХРАП-ове препоруке СПГС-у саветодавне природе „ми смо забринути да савети Комисије нису сагледани и примењени у пракси. Амнести Интернешенел је крајње забринут да је, као последица, жртвама тих повреда и даље ускраћено право на ефикасан правни лек, како је утврђено међународним и регионалним стандардима применљивим на Косову...“
34. Када је реч о исплати надокнада за жртве у предметима НУЛ, како је препоручила Комисија, АИ је навео да је „у свом августовском извештају Генералном секретару, СПГС заговарао ‘наставак потраге за средствима која би била исплаћена породицама’“. АИ је испитивао СПГС-а о томе „које мере су испитане у циљу решавања овог дуготрајног питања од јула 2015. године, када је у извештају Генералног секретара наведено да ‘није учињен напредак у погледу препорука Комисије у вези са исплатом адекватних надокнада за претрпљену моралну штету која је резултат тих повреда’“. ⁸ Недавно, након пута у ГШ УН-а у Њујорку, СПГС је обавестио Секретаријат Комисије да је учествовао у великом броју дискусија у Њујорку у погледу питања исплате надокнада породицама. Међутим, Комисија није упозната о даљем развоју догађаја у вези са овим питањем.
35. Поред тога, током 2015. године, косовске новине на албанском језику, Коха Диторе, пропратиле су мишљење Комисије у предмету *Баљај и остали*. У новинама је наведено: „градоначелник Приштине, Шпенд Ахмети, изјавио је да је одлука Саветодавне комисије за људска права (ХРАП) да потврди одговорност УНМИК-а током протеста покрета Самоопредељење 2007. године, у којем су убијена два демонстранта Мон Баљај и Арбен Целадини, добра вест. Ахмети је рекао да жалост породица жртава неће нестати али да ће они бити мирни знајући да је правда победила. Ахмети је објаснио да су три судије ХРАП-а потврдиле да је полиција УНМИК-а прекршила прописе и људска права током протеста. ХРАП је такође позвао УНМИК да се извини породицама жртава и преузме одговорност за та дела“. ⁹
36. Током 2016. године, мишљење Комисије у предмету *Н. М. и остали*, у вези са тврдњама у погледу тровања оловом и других здравствених проблема због тога што је УНМИК сместио припаднике РАЕ заједнице у загађене кампове на северу Косова на вишегодишњи период, било је у великој мери пропраћено у међународним и локалним медијима. Предмет је пропраћен у гласилима Њујорк Тајмс, *Вести*, *Политика*, Ал-Цазира, Приштина Инсајт, и на великом броју блогова посвећених људским правима, укључујући Хјуман Рајтс Воч и Оксфорд Хјуман Рајтс Хаб. ¹⁰

⁸ Писмо организације Амнести Интернешенел СПГС-у Др Захиру Танину, 22. фебруар 2016, „Доступност правде за жртве ОВК“.

⁹ Коха Диторе, 4. март 2015, „Ахмети: Vërtetimi i përgjegjësisë së UNMIK-ut për vrasjen e Balajt e Xheladinit, lajm i mire“ (Ахмети: Потврда УНМИК-ове одговорности за убиства Целадинија и Баљаја, добра вест)
<http://kohane.net/?id=&l=47249>

¹⁰ Њујорк Тајмс, 7. април 2016, „Роми отровани у камповима УН-а на Косову можда добију извињење и надокнаде“
http://www.nytimes.com/2016/04/08/world/europe/roma-poisoned-at-un-camps-in-kosovo-may-get-apology-and-compensation.html?_r=3#whats-next

4. Број предмета пред Комисијом

4,1 Статистички подаци

37. Током 2015. године, Комисија је усвојила 45 мишљења о меритумима (у вези са 79 жалби). Накнадно, од јануара 2016. до краја маја 2016. године Комисија је окончала 9 жалби, које су остале на чекању крајем 2015. године, при чему је усвојила 6 мишљења о њиховим меритумима. Комисија је такође одбацила један захтев за преиспитивање претходног мишљења у вези са 17 предмета (у предмету *Костић и остали*, 111/09 и остали).¹¹

4,2 Одабрана мишљења Комисије према предмету жалбе

38. У даљем тексту је приказан одређен број одабраних мишљења донетих 2015. године, према предмету жалбе, истакнутих ради даље расправе у одељку 5 овог извештаја:

Право на живот (материјално и процедурално) – право на ефикасну истрагу – право на забрану нечовечног и понижавајућег поступања – право на мирно окупљање

- *Кадри Баљај и остали*, 04/07 (мишљење од 27. фебруара 2015)

Право на живот (материјално) - право на одговарајући смештај - право на здравље - право на адекватан животни стандард

- *Н. М. и остали*, 26/08 (мишљење од 26. фебруара 2016)

Право на живот (процедурално) – право на ефикасну истрагу

- *Мира Булатовић*, 275/09 (мишљење од 22. априла 2015. године)
- *С. Ц. и остали*, 13/09 и остали (мишљење од 22. априла 2015)
- *Будимирка Мирић и остали*, 68/09 и остали (мишљење од 10. септембра 2015)
- *Жаклина Мишљен и остали*, 58/09 и остали (мишљење од 13. новембра 2015)

Право на живот (процедурално) – право на ефикасну истрагу – право на забрану нечовечног и понижавајућег поступања

- *Ранко Миленковић*, 255/09 (мишљење од 26. јуна 2015)

Право на живот (процедурално) – право на ефикасну истрагу – право на породични живот

- *Петар Јовичић*, 233/09 (мишљење од 24. јуна 2015)

Право на живот (процедурално) – право на забрану нечовечног и понижавајућег поступања – право на ефикасну истрагу – права сходно КЕДПЖ

- *С. М.*, 342/09 (мишљење од 18. марта 2016)

Право на слободу – право на ефикасну истрагу

- *Богољуб Костић и остали*, 111/09 и остали (мишљење од 23. октобра 2015. године)

¹¹ Детаљне статистичке податке погледајте у Додатку Ц.

Право на забрану нечовечног и понижавајућег поступања – Право на социјалну заштиту и адекватан животни стандард

- *Б. К.*, 85/10 (мишљење од 13. новембра 2015)
- *Томе Краснићи*, 08/10 (мишљење од 17. маја 2016)

Право на социјалну заштиту – право на адекватан животни стандард – право на ефикасан правни лек

- *Запослени у рудницима Кишиница и Ново Брдо рударског комплекса Трепча*, 81/10 (мишљење од 18. маја 2016)

Право на забрану насиља заснованог на полу

- *С. М.*, 342/09 (мишљење од 18. марта 2016)

5. Судска пракса Комисије

39. Током свог заседања у мају 2016. године Комисија је окончала све предмете. Затварањем последња два предмета са свог дневног реда, Комисија је усвојила одлуке и мишљења која су пружила жалиоцима одређени степен окончања, док су истовремено проширила судску праксу Комисије у погледу великог броја нових процедуралних и материјалних питања. Најважније одлуке и мишљења које је Комисија усвојила од јануара 2015. до маја 2016. године описани су опширније доле у тексту.

5.1 Право на живот – право на ефикасну истрагу – право на забрану нечовечног и понижавајућег поступања – право на мирно окупљање

40. У предмету *Баљај и остали*, жалиоци су се жалили да је полиција УНМИК-а употребила прекомерну силу током операције контроле окупљене масе на Косову 17. фебруара 2007. године, што је довело до смрти двеју жртава и озбиљних телесних повреда још двеју жртава. Најпре, Комисија је одлучила да је материјални део члана 2 ЕКЉП у потпуности применљив за ову ситуацију.

41. Комисија је такође напоменула да „није оспорено да је полиција УНМИК-а употребила прекомерну силу да растури демонстрације, да није правилно извршила контролу муниције и такође да није обезбедила одговарајућу обученост службеника и да им није издала јасна наређења“. Стога, према мишљењу Комисије, употребљена сила уопште није била неопходна у смислу члана 2 став 2, и сви ови пропусти заједно чине повреду материјалног аспекта члана 2 ЕКЉП.

42. Када је реч о процедуралном аспекту члана 2, Комисија је напоменула да је истрага покренута и да су прве активности правовремено спроведене. Комисија је такође закључила да су радње полиције УНМИК-а и Специјалног тужиоца биле довољно брзе и темељне да задовоље захтеве члана 2 ЕКЉП. Међутим, закашњење у испитивању службеника полиције УНМИК-а који су учествовали у операцији, за шта Специјални тужилац није имао објашњење, и чињеница да нису предузети одговарајући кораци да

се смањи могућност за фалсификовање доказа, утицало је, према мишљењу Комисије, на адекватност истраге.

43. Када је реч о независности истраге, Комисија је такође напоменула да је „истрагу на почетку водила приштинска Регионална истражна јединица уз неопходну подршку коју је пружило Окружно јавно тужилаштво у Приштини, Окружни суд. Иако је спроведена истрага предвођена међународним тужиоцем, целокупна истрага је уклоњена из локалне надлежности и предата Специјалном тужиоцу не поштујући УНМИК-ова сопствена правила којима се уређује додела истрага међународним тужиоцима и судијама. Иако се овим може објаснити тврдња жалилаца да истрага није била независна, Комисија није могла да уочи ниједан недостатак у истрази Специјалног тужиоца који би указао на непостојање независности. Међутим, Комисија је са забринутошћу напоменула учешће румунских службеника полиције УНМИК-а у истрази, иако је постојала главна сумња да је смртоносни хитац дошао од румунске полиције. До овога је дошло упркос чињеници да „истражна радна група није формално укључила румунске службенике нити је Специјални тужилац поменуо њихово учешће у својим извештајима“ и да „СПГС потврдио да ниједан службеник полиције УНМИК-а румунске националности није био члан радне групе али да је било неопходно да ‘истражитељи користе услуге румунских преводилаца’“. Такође када је реч о другим околностима, Комисија је закључила да ситуација није пружила довољан ниво гаранција за искључивање сумње у погледу независности и непристрасности истраге.
44. Даље, Комисија је такође утврдила да истрага није била отворена за јавни надзор и да није постојало редовно преиспитивање поступка. „Узимајући у разматрање горенаведене недостатке, Комисија закључује да у истрази није приказан довољан ниво гаранција независности и непристрасности, како је прописано чланом 2 ЕКЉП“.
45. Када је реч о темељитости истраге, Комисија је напоменула да је истрагом утврђено много чињеница и трагова, али да већина њих није темељно испраћена. На пример, утврђено је да је су гумени меци били 10 година изван рока употребе и да уопште није требало да се донесу на Косово када је стигла румунска Специјална полицијска јединица или да је требало да их уклоне током редовних (два пута годишње) инспекција оружарница. Међутим, није спроведена ниједна истрага о томе како су остали на полицама и завршили у напуњеним пушкама којима су убијени / повређени људи. Није донет ниједан закључак о могућој појединачној одговорности оних који су, својим чињењем или нечињењем, омогућили да се то деси. Стога, Комисија сматра да истрага спроведена у овом предмету није задовољила услов темељитости, како се захтева чланом 2 ЕКЉП.
46. На крају, Комисија је такође напоменула да истрага могућих повреда административних наредби и применљивих стандарда чини неодвојив део процедуралне обавезе како би се избегла некажњивост. Овај елемент, а посебно дисциплинска истрага, постаје посебно важан у ситуацији када, као у овом предмету, истрагом није могуће утврдити појединачну кривичну одговорност. Стога, Комисија изражава своју забринутост у вези са недостатком информација о било каквим дисциплинским поступцима против оних који су одговорни за велике

административне и организационе пропусте које је идентификовао Специјални тужилац.

47. Комисија је закључила да „укратко, мане и недостаци који су описани горе покрећу озбиљне разлоге за сумњу у погледу тога да ли су истрагом могла да се пронађу одговорна лица и да се доведу пред лице правде. Стога, Комисија закључује да УНМИК није успео да спроведе ефикасну истрагу убиства г. Мона Баљаја и г. Арбена Целadiniја и тешких повреда г. Зенеља Зенељија и г. Мустафе Нерјоваја. У складу с тим, постојало је кршење процедуралног аспекта члана 2 ЕКЈП“.
48. Када је реч о наводу да се УНМИК умешао у право жалилаца на мирно окупљање на начин који се не може оправдати и који је јасно несразмеран, Комисија је најпре подсетила да је СПГС у потпуности прихватио и стао иза закључака Специјалног тужиоца који су представљени у његовим извештајима о предмету. Комисија је навела цитат из његовог извештаја у којем стоји „у току демонстрација, демонстранти су бацали предмете на полицију и налетали на јединице КПС-а које су блокирале улицу Мајке Терезе јер су се они приближавали згради Владе. Полиција је употребила сузавац и кренула низ улицу Мајке Терезе где су се десили и други сукоби. Повреде су задобили припадници полиције и демонстранти“.
49. Даље, Комисија је напоменула да су „жалиоци учествовали у демонстрацијама у циљу протеста против Ахтисаријевог плана, предлога који је прихваћен од стране Привремених институција самоуправе на Косову и УНМИК-а, који је био значајан за будућност покрајине. Са становишта Комисије, намера органа УНМИК-а у погледу јавних догађаја које је организовао Покрет Самоопредељење, која се материјализовала уплитањем у демонстрације и употребом полицијске силе да растера учеснике (полиција УНМИК-а ‘чврсто’ против демонстраната) осмишљена је тако да има ‘ефекат хлађења’ и да одврати подносиоце жалбе од учешћа у сличним скуповима“.
50. Комисија је такође напоменула да су „органи дужни да предузму одговарајуће мере у погледу законских демонстрација како би обезбедили њихово мирно спровођење и безбедност свих грађана. Комисија је уочила да у датом временском тренутку применљиво законодавство није захтевало званичну ауторизацију од стране органа за одржавање јавних демонстрација; али су организатори били у обавези да обавесте органе (полицију и општину) 48 сати пре догађаја (члан 3 Закона о јавном окупљању). У том погледу, Комисија подсећа на став Европског суда, којим се потврђује да је важно да удружења и други који организују демонстрације, као актери у демократском процесу, поштују правила која регулишу дати процес тако што ће поштовати прописе који су на снази. У овом одређеном случају није достављено никакво званично обавештење. Ипак, Покрет Самоопредељење је у неколико наврата јавно најавио демонстрације; 29. јануара 2007. године с тим у вези, покрет је такође објавио билтен“. Комисија је такође подсетила да би преговарање и/или посредовање могли да буду од помоћи за деескалацију сукоба. У овом предмету Комисија није видела никакве назнаке покушаја од стране руководства Покрета Самоопредељење да ступи у преговор са полицијом УНМИК-а.

51. Поред тога, Комисија је напоменула да „полиција мора употребити опаснија средства само када су се у реакцији мање опасна средства показала као неефикасна, у складу са скалом употребе силе“. Међутим, „таква ситуација није затечена на терену, 10. фебруара 2007. године, када су неки полицијски службеници учинили супротно од поменутог. Тог дана, одмах након што је мала група ненаоружаних демонстраната (10-ак људи) покушала да пробије полицијски кордон, органи су брзо реаговали уз употребу значајне силе како би растерали све демонстранте, када су у масу насумично испале димне бомбе и гумени меци, који су погодили и ранили демонстранте, при чему се није водило рачуна о њиховим животима и безбедности; већина тих демонстраната није пробала насиљем да се супротстави полицији. Такође, полицијски службеници нису задобили значајније повреде јер је већина њих на себи имала ‘пуну КМН опрему’. Стога, становиште Комисије је да, иако је било насиља, полицајци су били изложени ниском степену опасности“.
52. Комисија је размотрила да је у овом случају присилна интервенција полицијских службеника била несразмерна и непотребна у демократском друштву за спречавање немира у оквиру значења другог става члана 11 Европске конвенције. „У светлу горе наведеног, Комисија је закључила да је дошло до кршења члана 11 ЕКЉП“ (видети ХРАП, Баљај и остали, предмет бр. 04/07, мишљење од 27. фебруара 2015, §§ 188-190, 202-221, 248-268).

5.2 Право на живот – право на ефикасну истрагу – члан 2 ЕКЉП

Недостатак ефикасне истраге – непостојање евиденције о суштинској активности УНМИК-а - примат правне надлежности МКТЈ-а није апсолутан

53. У предмету *Булатовић*, жалилац се жалила да су три наоружана припадника ОВК у цивилној одећи ушла су у вагон у којем су путовали жалилац и њен супруг, идентификовали су г. Ивана Булатовића и извели га из воза; од тог тренутка се не зна где се он налази, при чему УНМИК није ефикасно истражио злочине. Комисија је напоменула СПГС-ову тврдњу да се „одсуство активности полиције УНМИК-а у погледу ове истраге може приписати МКТЈ-евој истрази тог случаја. На почетку, Комисија наглашава да она „не оспорава свеукупан примат надлежности МКТЈ-а у истрази сваког злочина у оквиру своје надлежности, који је почињен на територији бивше Југославије, због свог признатог међународног статуса у складу са Резолуцијом 827 Савета безбедности УН-а (из 1993. године)“. Међутим, Комисија је такође напоменула да „примат“ правне надлежности МКТЈ-а није апсолутан.
54. Током прегледа истражног списка, Комисија је напоменула да је МКТЈ морао да упути државним органима „званични захтев за информације и сарадњу или захтев за уступање поступка. Дакле, МКТЈ је морао да упути такав захтев УНМИК-у пре преузимања предмета, што би се званично видело из документације УНМИК-а. Овим би се, прво, оправдао изостанак активности УНМИК-ових органа у погледу конкретних истрага и, друго, то би омогућило будуће праћење и преузимање истражних докумената и доказа од стране државних органа, када се укаже потреба за тим... Међутим у спису не постоји запис било каквог формалног захтева такве природе... Комисија такође напомиње да је неопходно увек јасно дефинисати

истражне органе; уколико се догоди да други орган преузме неки случај, у спису то треба јасно да буде забележено. Онако како је представљена Комисији, ситуација у овом случају таква је да је случај истражила полиција УНМИК-а и, према наводима СПГС-а, МКТЈ је такође спроводио једну истрагу. Према мишљењу Комисије није требало дозволити да дође до такве ситуације пошто она ствара забуну по питању тога који надлежни органи су били задужени за истрагу, што је, само по себи, представљало проблем сходно члану 2“ (видети ХРАП, *Булатовић*, предмет бр. 275/09, мишљење од 22. априла 2015. године, §§ 137-143).

Не постоји повреда због МКТЈ-овог преузимања истраге масовних нестанак и убиства

55. У предмету *С. Ц. и остали*, жалилац је тврдио да УНМИК није спровео ефикасну истрагу нестанка г. Б. Ц. и двојице војника бивше Војске Југославије, који су са још двојицом југословенских војника нападнути и отети из комбија у којем су путовали из Призрена за Приштину. Током прегледа овог истражног списка, Комисија је напоменула да „под овим околностима, Комисија може да прихвати тврдњу СПГС-а да је полиција УНМИК-а уложила значајне и далекосежне истражне напоре у складу са процедуралним захтевима сходно члану 2 како би утврдила локацију и судбину жртава укључујући: „[с]арадњу са српским властима како би се идентификовале жртве и осумњичени на фотографијама; [з]ахтевање и прибављање форензичке анализе доказа и мишљења вештака... [з]ахтевање информација од других међународних и невладиних извора; и обављање две ексхумације; [п]одробно истраживање војних инцидената у време када су [жртве] нестале; [к]онтактирање бивших војних команданата; [о]бављање на десетине разговора са сведоцима. Комисија напомиње да се из списка види да су УНМИК-ови међународни тужиоци играли саставну улогу у праћењу истражних трагова.... Све у свему, Комисија сматра да велики обим активности предузетих од стране полиције УНМИК-а, посебно у периоду у оквиру надлежности Комисије, има својства ефикасне истраге“ (видети ХРАП, *С. Ц. и остали*, бр. 13/09 и остали, мишљење од 22. априла 2015, §§ 143-144).

Пропуст да се испрате очигледни истражни трагови након концентрисаног напада ОВК на село

56. У предмету *Мирић и остали*, жалиоци су се жалили да су њихови чланови породице, укључујући четворо чланова пензионера, отети из села Дојнице у општини Призрен, јуна 1999. године, током концентрисаног напада припадника ОВК и да УНМИК касније није спровео ефикасну истрагу злочина. Комисија је упоредила предмет са својим претходним предметом *Митић и остали* у којем је Комисија закључила да истражни органи УНМИК-а нису учинили никакав напор да на систематски и координисан начин истраже нестанак 20 особа из села Муштуште, јуна 1999. године током заједничке акције ОВК која је Комисији личила на операцију етничког чишћења. Комисија је напоменула да слично претходном и у овом предмету „полиција УНМИК-а није уложила никакав напор да испрати очигледан след истраге који би довео до групе ОВК која је контролисала Дојнице и околна села, и која је, према изјавама сведока, била одговорна за злочине против цивила који су становали у тој области. Комисија такође званично бележи да ово није први пут да види пропуст да се

истраже отмице великих размера косовских Срба у области Призрена на Косову, чије су мете поготово биле старије особе, као припадници једне од најугроженијих популација. Очигледан недостатак непосредне и адекватне реакције УНМИК-а могао је да укаже починиоцима на то да надлежни органи нису могли, или да нису били вољни, да истраже таква кривична дела. Такав став надлежних органа према најозбиљнијим злочинима у било ком друштву, а нарочито у околностима након сукоба, неминовно ствара културу некажњивости међу починиоцима злочина и може само да доведе до погоршања ситуације. Проблеми са којима се УНМИК сусрео на почетку своје мисије, који су размотрени изнад, не оправдавају такву неактивност, било на почетку или касније“ (видети ХРАП, *Мирић и остали*, предмети бр 68/09 и остали, мишљење од 10. септембра 2015, §§ 204-206).

Настављени пропуст полиције УНМИК-а да повеже истраге

57. У предмету *Мишљен и остали*, жалиоци су се жалили да су њихови чланови породице отети у области Пећи, 19. јуна 1999. године, док су путовали аутомобилом из Београда до Пећи, при чему УНМИК није ефикасно истражио дате злочине. Током прегледа истражног списка, Комисија је напоменула да „према речима самог СПГС-а, за полицију УНМИК-а било је од пресудног значаја да успостави ред и брзо изгради оквир за упис и истрагу злочина. Комисија се слаже са СПГС-ом. Међутим, упркос разним информацијама које су у овом случају биле на располагању УНМИК-овим органима, није обављена разумна истрага. Према мишљењу Комисије, то показује да се ова обавеза не може испунити једноставним утврђивањем адекватног оквира, већ једино када он постане правилно усклађен систем који је у стању да спроведе адекватну и ефикасну истрагу у складу са чланом 2 ЕКЉП. У овом случају, продужени пропуст ЈНЛ-а полиције УНМИК-а и ЈИРЗ-а да повежу предмете (до 2005. године) говори сам за себе“ (видети ХРАП, *Мишљен и остали*, предмети бр. 58/09 и остали, мишљење од 13. новембра 2015, § 175).

5.3 Право и забрану нечовечног и понижавајућег поступања – члан 3 ЕКЉП

Чињеница да је полиција УНМИК-а каснила 15 година са враћањем посмртних остатака члана породице довела је до велике патње жалилаца

58. У случају *Миленковић*, који се односи на навод жалиоца да УНМИК није спровео ефикасну истрагу у вези са нестанком и убиством његовог брата, а да га такође није ни обавестила о статусу истраге, Комисија је прво прегледала истражни спис и напоменула да је „до последњег забележеног контакта између породице г. Рајка Миленковића и органа УНМИК-а дошло јануара 2002. године... Тек октобра 2014. године, што представља период од петнаест година након нестанка г. Рајка Миленковића, његови посмртни остаци су напоскон враћени да почивају у миру, а породица је добила неопходна документа... [Ово] дуго кашњење је проузроковао КНЛСМ који је био под надлежношћу УНМИК-а. Према мишљењу Комисије, УНМИК је требало да обавести породицу о идентификацији посмртних остатака г. Рајка Миленковића, чиме би се обезбедило да они више не пате због недостатка информација о његовој судбини, и да преда неопходне документе о идентификацији. Такође, када је реч о губитку тела, УНМИК је требало да објасни ситуацију жалиоцу

и његовој породици, да им се извини за грешку и да их увери да ће грешка бити исправљена у најкраћем могућем року. Породица је након тога требало да буде редовно обавештавана о сваком напретку у том погледу“.

59. „Међутим“, напоменула је Комисија, „УНМИК-ови органи су у тим околностима изабрали најболнији начин да третирају породицу – односно ћутањем, при чему их чак никада нису обавестили о чињеници да је смрт г. Рајка Миленковића била позитивно утврђена. Заправо жалиочев брат је ‘нестао’ по други пут само због превида УНМИК-а, чиме је само појачана бол коју су чланови породице већ осећали. Барем два најблискија сродника г. Рајка Миленковића, његова супруга и његов брат, преминули су пре него што су добили потврду о његовој судбини. Према мишљењу Комисије, породица је проживела посебно тешку патњу од тренутка када су били обавештени о могућој идентификацији, новембра 2000. године, и вероватној потреби за поновном ексхумацијом, након чега нису добили никакве додатне информације до пријема посмртних остатака г. Рајка Миленковића, 2014. године“.
60. Комисија узима у обзир „чињеницу да је већ марта 2002. године службеник ЈНЛ-а напоменуо да ‘породица г. Рајка Миленковића није срећна због начина на који је поступано са њима... Предлажем да се што је брже могуће одржи састанак са породицом, највише због лошег поступања према њима. Зато би било добро да они поврате извесни степен вере у УНМИК’. Ипак, чини се да није дошло до контакта са породицом, чак ни из љубазности. Штавише, у ситуацији када нису биле познате локација гробног места г. Рајка Миленковића као ни околности његове сахране, Комисија не може да прихвати СПГС-ову изјаву да су његови посмртни остаци ‘сахрањени са достојанством и поштовањем од стране УНМИК-а’“.
61. Комисија закључује да су „жалилац и његова породица трпели тешку патњу и бол током продуженог временског периода, чији је у већем делу обухваћен временском надлежношћу Комисије, због начина на који су се органи УНМИК-а бавили случајем и због немогућности да сазнају шта се десило са посмртним остацима г. Рајка Миленковића. У овом погледу, очигледно је да је бол коју су претрпели жалилац и чланови његове породице, који су живели у неизвесности у погледу судбине г. Рајка Миленковића, морала бити неподношљива“ (видети ХРАП, *Миленковић*, предмет бр. 255/09, мишљење од 26. јуна 2015, §§ 201–204).

Без доказа да је УНМИК знао за премештање посмртних остатака

62. У другом случају, *Јовичић*, жалилац се жали на пропуст УНМИК-а да га ваљано обавести о смрти његове супруге и о премештању њених посмртних остатака, чиме су му изазвани бол и патња. Конкретно, иако је жалилац био приморан да напусти Косово из безбедносних разлога, жалиочева супруга, гђа Аљиновић, примљена је у призренску болницу марта 1999. године и преминула је природном смрћу у призренској болници, 8. августа 1999. године, без знања њеног супруга. Међутим, забуном је очигледно била стављена на списак несталих МКЦК-а. Њени посмртни остаци су накнадно сахрањени на градском гробљу у Призрену, али тачна локација њеног гроба на том гробљу није била позната. Нешто касније, на том гробљу спроведена је бар једна ексхумација већег броја посмртних остатака за које се сумњало

- да припадају неидентификованим локалним српским становницима који су убијени убрзо након доласка КФОР-а и УНМИК-а у Призрен и околне области. Жалилац је након тога пуно пута покушавао да пронађе посмртне остатке своје супруге и између осталог је отишао и на градско гробље у Призрену и распитивао се код радника тог гробља, али није могао да пронађе место на коме је она сахрањена.
63. Након прегледа списка, Комисија је напоменула да „[иако] нема сумње да је гђа Красенка Аљиновић преминула природном смрћу, још увек би могла да постоји обавеза надлежних органа да истраже случај, слична оној у погледу нестанка сходно члану 2 ЕКЈП (право на живот, процедурални део). Међутим, таква одговорност би била покренута тек након што сазнају за случај. Комисија је у више наврата закључила да су УНМИК-ови органи имали обавезу да истраже нестанке од тренутка када су сазнали за такве наводе. Комисија је такође сматрала да су МКЦК-ова обавештења о нестанима послата УНМИК-у довољна за покретање обавезе истраживања сходно члану 2. У овом погледу, Комисија признаје да спис који разматра обухвата документе у којима се потврђује да је постојао ЈНЛ-ов предмет који је покренут у вези са гђом Красенком Аљиновић, вероватно 2003. године. Комисија напомиње да ЈНЛ-ов спис садржи смртницу у којој се потврђује да је она преминула природном смрћу, чиме се назначује да узрок њене смрти није кривично дело“.
64. Комисији је такође напоменула да се „Комисији чини да је ЈНЛ, на основу информација које су му биле доступне, првобитно квалификовао случај гђе Красенке Аљиновић као могуће убиство и/или нестанак. Међутим, након што је потврђено да је она, заправо, преминула природном смрћу и да је накнадно сахрањена на призренском гробљу, као и због своје специфичне надлежности, ЈНЛ није могао да настави своју истрагу пошто није било сумње у вези са њеном судбином. Међутим, жалилац није навео да је контактирао било који од УНМИК-ових органа како би их обавестио о ситуацији и како би затражио од њих да покажу место где се налазе посмртни остаци његове супруге... и у спису није назначено да су у овом случају органи УНМИК-а уопште обавештени о наводном нестанку посмртних остатака гђе Красенке Аљиновић и да су затражили да их пронађу. Комисија жали због чињенице да жалилац до данашњег дана није успео да пронађе последње почивалиште своје супруге, што му, без икакве сумње, доноси бол и патњу. Међутим, под описаним околностима, Комисија није убеђена да су УНМИК-ови органи својим понашањем изазвали душевну патњу жалиоца у вези са смрћу и каснијим наводним нестанком посмртних остатака гђе Красенке Аљиновић, или да су на било који начин допринели душевном болу жалиоца“. Стога Комисија закључује да УНМИК није прекршио члан 3 ЕКЈП.
65. Што се тиче дела жалбе у погледу УНМИК-овог кршења члана 8 ЕКЈП, Комисија напомиње да „није пронашла довољно доказа којима би се доказало, прво, да су посмртни остаци жалиочеве супруге заиста уклоњени из гроба, и друго, да се жалилац жалио релевантним органима УНМИК-а у вези с тим или да је безуспешно тражио од УНМИК-а да утврди где се налазе њени посмртни остаци. Стога, с обзиром на доказе који су јој предочени, Комисија не може да закључи да је дошло до повреде члана 8. Комисија понавља своје жаљење поводом чињенице да жалилац до данашњег дана није успео да пронађе последње почивалиште посмртних остатака своје супруге, што му, без икакве сумње, доноси бол и патњу. Међутим, Комисија није пронашла

довољно доказа да су УНМИК-ови органи на било који начин ометали жалиочево право на породични живот“ (видети ХРАП, *Јовичић*, предмет бр. 233/09, мишљење од 24. јуна 2015, §§ 81–87, 96–98).

5.4 Право на живот – Члан 2 ЕКЉП – Право на забрану нечовечног и понижавајућег поступања – Члан 3 ЕКЉП и право на породични живот – члан 8 ЕКЉП

66. У предмету *Н. М. и остали*, у својству жалилаца било је 138 представника ромске, ашкали и египатске (РАЕ) заједнице на Косову, који су пребивали у пет кампова за интерно размештена лица (ИРЛ) под управом УНМИК-а, широм северне Митровице (Житковац, Чесмин Луг, Кабларе, Лепосавић и Остероде). Они су тамо смештени након што су 1999. године, током међуетничког насиља и уништавања њихових кућа, остали без својих домова.
67. Током сукоба на Косову 1999. године, многи Роми који су претходно живели у насељу Ромска Махала, у јужној Митровици, побегли су у северну Митровицу због међуетничког насиља и уништавања њихових домова. Приближно 600 Рома смештено је у ИРЛ кампове (Житковац, Чесмин Луг, Кабларе, Лепосавић и Остероде) близу топионице Трепча и њених локација које су коришћене за складиштење отпада из рудника.
68. Отприлике половина жалилаца били су деца када је жалба поднета Комисији. Око 75 жалилаца су жене и девојчице. Најмање 13 их је родило бебе у камповима и поднеле су жалбу и у име своје деце.
69. Сви жалиоци тврде да су претрпели тровање оловом и друге здравствене проблеме због загађености земљишта на локацијама кампова због близине кампова Рударско-топионичарског комбината Трепча и због генерално лоших хигијенских и животних услова у камповима. Четири жалиоца тврде да су чланови њихових породица преминули у камповима услед тровања оловом.
70. Комисија сматра да је у овом случају било на УНМИК-у да оповргне *prima-facie* наводе које су доставили жалиоци и које је Комисија прогласила прихватљивима. Комисија је такође напоменула чињеницу да УНМИК није доставио никакву документацију, без обзира на специфичну врсту сазнања које је УНМИК имао или требало да има о здравственом стању у камповима и упркос поновљеним захтевима Комисије да приложи посебно оне документе на које је указао СПГС или на које се СПГС ослања, и сматрала је да је могла само правично да извуче „јаке закључке“ из расположиве документације у овом предмету.
71. Комисија је закључила да је УНМИК прекршио право жалиоца на живот, односно његове материјалне и процедуралне аспекте, како је загарантовано чланом 2 Европске конвенције о људским правима (ЕКЉП), њихово право на забрану нечовечног и понижавајућег поступања (члан 3 ЕКЉП) и њихово право на поштовање приватног и породичног живота (члан 8 ЕКЉП). Комисија сматра да је УНМИК-ов пропуст да их премести у безбедну средину представљао дискриминацију против жалилаца као

чланова РАЕ заједнице, чиме је дошло до кршења члана 14 ЕКЉП, у комбинацији са одредбама ЕКЉП споменутим горе у тексту, чланова 2 и 26 Међународног споразума о грађанским и политичким правима и члана 2 Међународног споразума о економским, социјалним и културним правима (МЕСЕКП).

72. Комисија је даље закључила да су нездрави и нехигијенски услови у камповима представљали кршење права жалилаца на адекватан животни стандард, између осталог права на смештај (члан 11 МЕСЕКП-а) и права на највиши могући стандард здравља (члан 12 МЕСЕКП-а).
73. У погледу женских жалилаца, Комисија је сматрала да су оне такође биле жртве вишеструких дискриминација чиме су спречене да уживају своја основна права, као жене, као ИРЛ и као припаднице РАЕ заједнице, што је представљало кршење Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације против жена (КЕДПЖ). Комисија је такође установила да је УНМИК одговоран за неповратно угрожавање живота, здравља и потенцијала за развој жалилаца који су рођени и одрасли у камповима, што представља кршење чланова 3, 6, 24, 27 и 37 Конвенције о правима детета.
74. Комисија је доставила одређени број препорука УНМИК-у, између осталог, да јавно призна свој пропуст да испоштује стандарде важећих људских права као одговор на лоше здравствене услове који су последица контаминације оловом у ИРЛ камповима и последичне штете које су претрпели жалиоци, и да се јавно извини њима и њиховим породицама.
75. Комисија је такође дала препоруку да УНМИК предузме одговарајуће кораке како би исплатио адекватну надокнаду за материјалну и моралну штету у вези са закључком о кршењима одредби о људским правима, које су наведене у мишљењу.
76. Још једна препорука Комисије је да УНМИК предузме одговарајуће кораке како би обезбедио да тела УН-а која раде са избеглицама и ИРЛ промовишу и обезбеде поштовање међународних стандарда људских права и да се закључци и препоруке Комисије у овом предмету проследи тим телима као гаранција да се тако нешто више неће поновити. Комисија је такође дала препоруку да УНМИК предузме одговарајуће кораке ка телима УН-а како би се обезбедила ефикасна расподела информација релевантних за здравље и благостање људи под њиховом надлежношћу и контролом.
77. Комисија је такође дала препоруку да УНМИК утиче на органе УН-а и надлежне органе на Косову да штите и промовишу људска права Рома, нарочито жена и деце, и да им осигурају активну улогу.

5.5 Право на живот (процедурално) – Право на забрану нечовечног и понижавајућег понашања – Право на ефикасну истрагу – Права сходно КЕДПЖ

78. У предмету *С. М.*, у коме се жалилац жалила да истрага није била ефикасна, након што је она нападнута у својој породичној кући у селу Бело Поље, у општини Пећ, од стране више албанских мушкараца, укључујући једног који је носио ознаке ОВК. Нападаци

су је напали, ставили јој повез преко очију и везали је за столицу, а затим су у чулном домету тројица нападача силовала њену ћерку, гђу Х. која је била особа са физичким и менталним инвалидитетом. Затим су јој убили ћерку тако што су јој бритвом пререзали гркљан.

79. Везано за неефикасност истраге, Комисија је прво напоменула да „у спису нема доказа да су икада учињени било какви директни истражни кораци у погледу силовања и убиства гђе Х. СПГС то такође признаје када тврди да ‘у погледу истраге усмерене ка идентификовању и извођењу пред лице правде починилаца који су одговорни за смрт [гђе Х.] није јасно, на основу списка које је доставио ЕУЛЕКС, да ли је било каква истрага уопште спроведена. Такође је нејасно да ли су истраге везане за њену смрт биле део истрага које су вршене у погледу другог случаја (видети § 53 изнад)’. У сваком случају, Комисија наводи да у спису нема доказа било какве даље истражне активности или других значајних радњи које је полиција УНМИК-а предузела током периода под временском надлежношћу Комисије“.
80. Што се тиче права на забрану нечовечног и понижавајућег поступања, Комисија је напоменула да су „жалбе сходно процедуралном проширењу члана 3 ЕКЉП исте као и оне које је она већ испитала у складу са процедуралним проширењем члана 2 ЕКЉП. Стога, према мишљењу Комисије, главна правна питања која проистичу из ових жалби су већ испитана сходно члану 2, где је утврђено да је дошло до повреде члана. Према томе, Комисија би обично сматрала непотребним да засебно утврђује да ли је у овом случају било повреде члана 3 ЕКЉП. Ипак, с обзиром на бруталност случаја и на важност да се препозна учесталост сексуалног насиља током и након сукоба, Комисија сматра да је неопходно образложити случај. Комисија, у погледу терета доказивања, наводи да УНМИК није испунио своју обавезу по овом питању, пошто није доставио потпун истражни спис нити је на ‘задовољавајућ и убедљив’ начин објаснио свој пропуст да то уради. Комисија ће, у складу с тим, извући закључке из ове ситуације“.
81. У погледу околности овог случаја, Комисија је подсетила на чињеницу да је „гђа Х. брутално силована и убијена, а гђа М. нападнута 26. јуна 1999. године, убрзо након распоређивања УНМИК-а на Косову. Комисија такође подсећа да силовање представља нечовечно и понижавајуће поступање, такво да је УНМИК био у обавези да га истражи, и да би сваки пропуст да се то учини представљао кршење члана 3 ЕКЉП. Комисија такође узима у обзир посебно окрутне чинове у овом предмету, посебно да је гђа Х жена физички и ментално заостала, да ју је напало више наоружаних мушкараца, да су је затим силовали и брутално убили тако што су јој бритвом пререзали гркљан. У међувремену, наоружани мушкарци су напали њену старију мајку, везали је за столицу и ставили јој повез преко очију, након чега је била приморана да слуша вриштање ћерке која је силована и заклана у суседној соби“.
82. Комисија је установила да се „са правом може рећи да таква гнусна ситуација достиже праг тортуре. То је очигледно у погледу гђе Х, где је акумулација чинова физичког насиља и посебно окрутног чина силовања, чија је жртва била, довела до тортуре, што представља повреду члана 3 ЕКЉП. Поступање каквом је њена мајка, гђа М, била изложена такође представља тортуру, пошто је она била принуђена да сведочи страхотама почињеним над својом психички заосталом ћерком. Заправо, Савет

безбедности Уједињених нација је и сам препознао да су „секундарно трауматизована лица она лица која су била приморана да сведоче сексуалном насиљу над члановима породице“. Слично томе, Комисија наводи да ИАСЈП сматра да силовање у присуству члана породице има посебно озбиљан значај, јер појачава понижење жртве и трауму оба члана породице. У таквом случају, Комисија закључује да је УНМИК имао обавезу да спроведе истрагу сходно члану 3 ЕКЈП. Комисија је, међутим, већ закључила да у истражним списима нема назнака да је УНМИК спровео ефикасну истрагу ради проналажења починилаца ових злочина и њиховог извођења пред лице правде“.

83. Комисија је стога закључила да “УНМИК није спровео ефикасну истрагу у вези са нападом и силовањем гђе Х, као и нападом на гђу М. У складу са тим је дошло до кршења процедуралног проширења члана 3 ЕКЈП и члана 7 МСГПП“.
84. На крају, када је реч о кршењима КЕДПЖ, Комисија је навела да је „једна од жртава у овом случају, гђа Х, била жена са инвалидитетом подвргнута страшном чину родно заснованог сексуалног насиља, упереног против ње због њене етничке припадности и зато што је била жена. У том случају, Комисија наводи да је, сходно Општој препоруци бр. 19 КЕДПЖ, УНМИК имао обавезу да са дужном пажњом спроведе истрагу, кривично гони и казни починиоце насиља над њом. Међутим, Комисија понавља да нема доказа у спису да је УНМИК спровео било какву истрагу у вези са силовањем гђе Х. У таквим условима, Комисија закључује да је гђа Х. била жртва насиља заснованог на полу које УНМИК није истражио са дужном пажњом, чиме је прекршио релевантне одредбе Конвенције КЕДПЖ“ (видети ХРАП, С. М, предмет бр. 342/09, мишљење од 18. марта 2016, §§ 134–141, 148–149).

5.6 Право на слободу – Право на ефикасну истрагу – Члан 5 ЕКЈП

85. У предмету *Костић и остали*, неки од жалилаца су се жалили поводом чињенице да УНМИК није ефикасно истражио злочине у оквиру којих су чланови њихове породице отети 18. јула 1998. године, током оружаног напада ОВК на села Оптеруша и Ретимље, у општини Ораховац, и касније их је ОВК затворила у манастир „Свети Врачи“ у селу Зочиште, у општини Ораховац, пре него што ће их пребацити и касније пустити на слободу. Након прегледа истражног списка, Комисија је прво установила да је УНМИК прекршио процедурално проширење члана 2 ЕКЈП јер није спровео ефикасну истрагу. Такође, у погледу члана 5 ЕКЈП, Комисија је напоменула следеће: „Неоспорне чињенице су да је већи број цивила, међу којима су гђа Ангелина Костић, гђа Петра Костић, гђа Славица Банзић, гђа Десанка Банзић и гђа Драгица Божанић, отет из својих кућа од стране припадника ОВК, 18. јула 1998. године, да су оне одвојене од мушких чланова породица, затворене и након тога ослобођене тако што су предате МКЦК-у, 22. јула 1998. године. Ову групу су углавном чиниле жене, али и неколико старијих мушкараца, особе са инвалидитетом, православни монаси и деца. Стога је, према мишљењу Комисије, ово раздвајање и накнадно притварање имало несразмеран утицај на жене. УНМИК је зато имао обавезу да ревносно истражи ово дело родно заснованог насиља. Комисија напомиње да, без обзира на ограничено трајање, отмица жалилаца и њихово лишавање слободе од стране ОВК у периоду од четири дана представља незаконито притварање у смислу члана 5 ЕКЈП. У том

погледу, Комисија подсећа да су један дан и једну ноћ били под оружаном стражом у логору“.

86. Комисија је такође напоменула да „за жене и девојке постоји додатна опасност, укључујући опасност од сексуалног насиља, када су лишене слободе, између осталог у ситуацијама оружаног сукоба. Према мишљењу Комисије, истрага сваке ситуације у којој су жене лишене слободе, а починилац је једна од страна оружаног сукоба, мора узети у обзир потенцијалну могућност да оне постану жртве сексуалног и родно заснованог насиља. У таквим околностима, ефикасна истрага треба бити спроведена на родно осетљив начин. У том погледу, Комисија напомиње да комитет КЕДПЖ, у својој Општој препоруци бр. 33. препоручује да државни органи обезбеде да ‘предмете обрађују професионални чланови правосудног система на родно осетљив начин’“. Комисија је сматрала да је затварање жртава захтевало да истрагу спроводе надлежни органи, у овом случају УНМИК након свог распоређивања на Косову.
87. Комисија је подсетила да је „већ закључила да ова истрага није испунила захтеве ефикасности из члана 2 ЕКЉП. Комисија даље напомиње да се на основу истражног списка не види да су предузете било какве мере којима би се обезбедило прикупљање, чување и анализа информација у вези са потенцијалном опасношћу којој су ове жене можда биле изложене током незаконитог притварања од стране ОВК, као и коришћење тих информација у циљу идентификовања случајева насиља над женама и довођења починилаца пред лице правде. Записи разговора обављених са жалиоцима и другим преживелима у отмицама и притварањима из јула 1998. године показују да надлежни органи нису узели у обзир питања родне и додатне рањивости, као што би то захтевала ситуација у којој су се налазили жалиоци. Конкретно, из истражног списка који Комисија поседује види се да су МКТЈ и полиција УНМИК-а обавили разговоре само са две жртве, гђом Петром Костић и гђом Ангелином Костић. Комисија напомиње да су ове разговоре, као и све разговоре са другим сведоцима, између осталог са женама и децом који су преживели отмице и притварања, водили мушки истражитељи. Комисија је забринута поводом чињенице да су ови недостаци у истрагама могли довести до губитка информација о обрасцима насиља над цивилима на Косову“.
88. Комисија је даље подсетила да је „недостатак информација у погледу могућих злостављања жена од стране ОВК током оружаног сукоба на Косову био признат од стране истраживача. Комисија је такође забринута због тога што је изостанак такве истраге можда допринео општем недостатку информација и докумената о насиљу над женама на Косову, што представља додатне препреке за жртве у њиховим покушајима да добију било какво обештећење за своју патњу. Стога, у светлу установљене повреде процедуралног аспекта члана 2 ЕКЉП, Комисија закључује да је такође дошло до кршења права гђе Ангелине Костић, гђе Петре Костић, гђе Славице Банзић, гђе Десанке Банзић и гђе Драгице Божанић, загарантованог чланом 5 ЕКЉП (видети ХРАП, *Костић и остали*, предмети бр. 111/09 и остали, мишљење од 23. октобра 2015, §§ 338–346).

5.7 Право на забрану нечовечног и понижавајућег поступања – Право на социјалну заштиту и адекватан животни стандард

89. У предмету *Б. К.*, жалилац се жалио поводом чињенице да је УНМИК убрзао његову депортацију на Косово након двадесет три године непрекидног боравка у САД и да му није обезбедио никакву помоћ након доласка на Косово, оставивши га без прописног смештаја и хране, приступа основној социјалној и медицинској нези, као и без посла и финансијских средстава помоћу којих би се издржавао. Комисија је била мишљења да ова жалба указује на повреду жалиочевог права на забрану нечовечног и понижавајућег понашања, загарантованог чланом 3 Европске конвенције за људска права (ЕКЉП) као и на повреду свог права на рад, социјалну заштиту и адекватан животни стандард, загарантованог члановима 6, 9 и 11, тим редоследом, Међународног споразума о економским, социјалним и културним правима (МЕСЕКП).
90. Као одговор на СПГС-ову примедбу да економска и социјална права нису загарантована ЕКЉП-ом, Комисија је указала на судску праксу Европског суда и напоменула да не постоји „чврста подела којом се дели та област од домена грађанских и политичких права обухваћених Конвенцијом и да, на пример, потпуно недовољан износ пензије и социјалних олакшица могу да покрену питање сходно члану 3 Конвенције. Суд ја навео да, према томе, не може да искључи могућност одговорности Државе сходно члану 3 када је реч о поступању где се особа која подноси пријаву, а која је била потпуно зависна од помоћи Државе, суочава са званичном равнодушносту у ситуацији озбиљног сиромаштва или потребе који су у супротности са људским достојанством. Комисија напомиње да је... УНМИК, сходно Резолуцији 1244 (из 1999. године) Савета безбедности УН-а, а потом и УНМИК-овим уредбама, имао одговорност да по питању реадмисије репатрираних лица пореклом са Косова уведе систем који је у потпуности у складу са међународним стандардима људских права која се примењују на УНМИК, укључујући права проистекла из ЕКЉП и МЕСЕКП. Комисија напомиње да је, заиста, у периоду између 2006. и 2007. године, УНМИК заједно са косовским ПИС у том циљу развио Политику реадмисије и Стратегију реинтеграције. Комисија напомиње да је, у оквиру Политике реадмисије, јасно било назначено да УНМИК задржава целокупну надлежност у домену спровођења поступака реадмисије“.
91. Комисија даље напомиње да је „до 15. јуна 2008. године УНМИК наставио да спроводи извршну власт на Косову, укључујући надлежности везане за процедуре реадмисије које се горе помињу. СПГС заправо изричито признаје да је у принципу УНМИК имао одговорност да жалиоцу обезбеди минималну основну помоћ у периоду између његовог доласка на Косово, 6. маја 2008. године, и 15. јуна 2008. године. СПГС, међутим, тврди да је жалилац требало да се обрати надлежним органима УНМИК-а како би им затражио помоћ, а да он није доказао да је то урадио, нити је доказао да је УНМИК непримерено или са равнодушносту реаговао на његов захтев за помоћ. Комисија напомиње да ефикасан систем помоћи након репатријације мора имати процедуре којима могу да се идентификују осетљива лица којима су потребне посебна помоћ или заштита. Стратегија реинтеграције УНМИК/ПИС за репатриране особе за 2007. годину заиста је предвидела да запослени у Министарству рада и социјалне помоћи свим повратницима обезбеде ‘почетни пријем и информативну помоћ’ на приштинском аеродрому, како би препознали потребе повратника, како тренутне тако и дугорочне, а затим ова сазнања проследили Министарству администрације локалне

- самоуправе. Комисија, дакле, закључује да чак иако из неког разлога писма са молбом за помоћ које је жалилац наводно послао УНМИК-у нису прослеђена надлежном органу или лицу, ефикасан систем репатријације који је у складу са међународним стандардима људских права, требало би да буде доступан и да препозна да је жалилац осетљиво лице, да процени његову потребу за помоћ и обезбеди му потребну подршку“.
92. Комисија је такође навела да „постоје докази неуспешног и непотпуног примењивања УНМИК/ПИС Политике реадмисије и Стратегије реинтеграције. На пример, у извештају из новембра 2009. године о имплементацији Стратегије реинтеграције, ОЕБС наводи да се од усвајања, 2007. године, начинило ‘само неколико корака’ у правцу примењивања ове стратегије на локалном нивоу. Овај извештај посебно наводи да постоји општи недостатак свести међу надлежним локалним органима о њиховој улози и обавезама које се тичу репатрираних лица, да конкретне мере које би олакшале њихову реинтеграцију нису усвојене, да није успостављен никакав механизам помоћи и да нема трошкова везаних за процес реинтеграције“.
93. Комисија је затим навела да „чак и уз признање да је УНМИК имао одговорност да обезбеди минималну основну помоћ репатрираним лицима, а посебно оним најосетљивијим, СПГС тврди да жалилац не спада у ову категорију, с обзиром на чињеницу да је он ‘стални становник’ Косова, те није у потпуности завистан од подршке државе. У том погледу, Комисија се не слаже са СПГС-ом да се жалилац може означити као стални становник Косова у тренутку репатријације, имајући у виду (што СПГС не оспорава) да је жалилац пре репатријације 23 године континуирано живео у САД. Комисија сматра да после тако дугог одсуства са Косова, које је обухватило оружани сукоб као и велику социјалну и политичку трансформацију Косова, жалилац више није био интегрисани члан косовског друштва. Комисија такође напомиње да жалилац тврди како је од рођења имао здравствених проблема. У сваком случају, Комисија такође наводи да и у случају да је лице ‘становник’, то не значи да се његова основна социјална и економска права не могу повредити. У вези с тим, Комисија подсећа на судску праксу Европског суда, поменуто горе у тексту, да чак и резиденти који примају пензију или друге социјалне олакшице могу да тврде да су њихова права прекршена сходно члану 3, у случају када је таква помоћ ‘у потпуности недовољна’ да им обезбеди достојанствен живот. На крају, Комисија подсећа да је Европски суд установио кршење члана 3, чак и у случајевима када је ситуација тешког сиромаштва, лишавања и незадовољења потреба особа којима је потребна посебна заштита трајала само две седмице“.
94. Према томе, Комисија је закључила да је „жалилац био у ситуацији која је захтевала основну помоћ УНМИК-а како би покрио основне потребе у периоду одмах након депортације на Косово; међутим, ову помоћ није примио услед пропуста система да утврди и процени његову потребу за подршком. Комисија сматра да се за период између 6. маја 2008. и 15. јуна 2008. године овај пропуст приписује УНМИК-у. Комисија сматра да се, због горепоменутог УНМИК-овог пропуста, жалилац након принудне депортације из САД нашао у ситуацији екстремног сиромаштва и оскудице, што представља нечовечно и понижавајуће поступање према њему у супротности са чланом 3 ЕКЉП. Комисија такође сматра да врло ограничена помоћ коју је УНМИК

пружио жалиоцу није успела да испуни услове минималне основне одговорности из члана 9 и 11 МСЕСКП, који подразумева да се предузму одговарајући кораци и уложи максимум доступних средстава да би се испунило жалиочево право на одговарајући животни стандард (члан 11) и социјалну заштиту (члан 9). Комисија, међутим, сматра да период за време кога је УНМИК задржао извршне одговорности није довољан да би се установило и кршење жалиочевог права на рад, како се предвиђа чланом 6 МСЕСКП“ (видети ХРАП, *Б. К.*, предмет бр. 85/10, мишљење од 13. новембра 2015, §§ 44–53).

95. У предмету *Томе Краснићи*, жалилац се жалио да му УНМИК није помогао да добије пензију од 12. децембра 1998. до априла 2007. године на основу доприноса које је плаћао бившем Фонду пензионог и инвалидског осигурања, чиме је прекршено његово право на неометано уживање имовине, сходно члану 1 Протокола бр. 1 ЕКЉП. Он се такође жалио на то што је, због неисплаћивања његове пензије „за коју је плаћао допринос“ у периоду од 1999. до 2007. године и због неадекватности старосне пензије која му је додељена након тога, остао без финансијских средстава да издржава себе. У том погледу, жалилац се позивао на кршење свог права на социјалну заштиту и на адекватан животни стандард које је загарантовано чланом 9 односно чланом 11 Међународног споразума о економским, социјалним и културним правима (МСЕСКП), као и на кршење свог права на забрану нечовечног и понижавајућег поступања загарантованог чланом 3 ЕКЉП.
96. У вези са жалиочевом тврдњом сходно члану 1 Протокола бр. 1 ЕКЉП, Комисија је прво проценила да ли је УНМИК предузео адекватне мере, у границама своје надлежности и мандата, да обезбеди жалиочева права на пензију. Комисија је навела тврдњу СПГС-а да су „између 1999. и 2002. године, уложени дипломатски напори у виду мањег броја ‘уздржаних и поверљивих’ састанака одржаних између званичника УНМИК-а и српских власти на којима је покренуто питање пензија“, иако тај период лежи ван његове временске надлежности. Комисија је навела да „није уверена да су током тог периода предузете конкретне мере да се заштите права на пензију оних који су је стекли, укључујући жалиоца, будући да СПГС није доставио пратећу документацију која разјашњава опсег и исход таквих дипломатских напора. Ипак, Комисија такође наводи да је УНМИК, у настојању да реши питање пензија на Косову, 2001. године успоставио потпуно нов пензиони програм на Косову, који је ступио на снагу 2002. године. Комисија наводи да је овај систем обезбедио основну старосну пензију свим особама старијим од 65 година, без обзира на претходни радни стаж. Месечни износ ове пензије био је 28 евра 2002. године, 35 евра 2003. године и 45 евра од 2004. до 2008. године“.
97. Комисија је такође напоменула да „у погледу периода под временском надлежношћу Комисије, почев од 23. априла 2005. године, Комисија наводи да је жалилац од 2003. године, када је напунио 65 година, стекао право на основну старосну пензију у оквиру пензионог програма Косова који је успоставио УНМИК. Заиста, у складу са одлуком Врховног суда коју је жалилац доставио, он је примао ту пензију од маја 2003. године. У светлу горенаведеног, Комисија сматра да је УНМИК, у границама својих овлашћења и у складу са својим мандатом сходно Резолуцији 1244 (из 1999. године) Савета безбедности Уједињених нација, предузео све могуће кораке како би испунио

своје позитивне обавезе сходно члану 1 Протокола бр. 1 ЕКЉП. У складу са тим, Комисија закључује да УНМИК није прекршио жалиочево право на имовину“.

98. Што се тиче тврдњи жалиоца, сходно члану 9 и 11 МСЕСКП, да треба предузети одговарајуће кораке до максимума расположивих средстава, како би се испунило његово право на адекватан животни стандард (члан 11) и социјалну заштиту (члан 9), Комисија је прво применила опште принципе на предмет. Она је навела да су „жалиоцу била обезбеђене социјалне олакшице у оквиру система бивше Југославије, а нарочито пензија за коју је плаћао допринос у износу од 180 евра месечно, коју је примао до децембра 1998. године. Комисија такође наводи да је, услед политичке ситуације након сукоба на Косову и издавања Резолуције 1244 (из 1999. године) Савета безбедности УН-а, жалилац остао без пензије и остале социјалне заштите за време УНМИК-ове управе од 1999. до 2001. године“.
99. Ипак, Комисија је такође навела да је „почев од 2002. године, у складу са обавезом сходно МСЕСКП, тачније члану 9 Споразума, УНМИК испунио своју обавезу успостављања програма социјалне заштите која је подразумевала пензије са уплатом доприноса и оне старосне без уплате, при чему су старосне обезбеђене законом свим лицима старијим од 65 година. Комисија даље наводи да овај програм у почетку није подразумевао исплате радницима који су плаћали доприносе систему бивше Југославије, као у жалиочевом случају. Ипак, унутар програма, жалилац је од тренутка када је стекао право на старосну пензију 2003. године примао почетни износ од 35 евра месечно. У погледу периода под њеном надлежношћу, Комисија наводи да је жалилац тада примао старосну пензију у износу од 45 евра месечно. Тек од септембра 2009. године, ван временске надлежности Комисије, жалилац је почео да прима кумулативну пензију од 80 евра на основу његових година као и претходних доприноса пензионом систему Југославије“.
100. Комисија сматра да је „успостављањем пензионог програма на Косову, који је подразумевао пензије са уплатом доприноса и старосне без уплате, УНМИК испунио део својих обавеза у складу са МСЕСКП, тачније чланом 9 Споразума. Ипак, Комисија је забринута да износ месечне пензије предвиђен Уредбом УНМИК-а бр. 2005/31 и као такав обезбеђен жалиоцу у периоду под надлежношћу Комисије – од 45 евра месечно, што је око један и по евра дневно – није довољан да жалиоцу осигура приступ основним услугама и добрима неопходним за реализацију адекватног животног и здравственог стандарда. У том погледу, Комисија узима у обзир жалиочеву тврдњу да његова пензија није била довољна чак ни за неопходне лекове“.
101. Комисија је напоменула да „процењивање адекватности пензије и осталих социјалних давања може бити сложен и тежак задатак, поготово узимајући у обзир да не постоји раширени консензус међу стручњацима по питању најбоље мере за адекватност пензије. Без обзира на то, Комисија даје дужну пажњу процени коју је направио Комитет МСЕСКП-а, новембра 2008. године, да су минимални нивои старосних пензија и старосних пензија на основу уплаћених доприноса“ које је УНМИК омогућавао на Косову били ‘недовољни да обезбеде адекватан животни стандард корисницима тих пензија и њиховим породицама’... Комисија такође напомиње да СПГС није дао никакав коментар нити доказ да је жалилац можда искористио друга

средства примања или прихода како би одржао достојанствен стандард живота у периоду који се разматра“.

102. Комисија је даље подсетила да је „начело примењивања минималних основних обавеза сходно Споразуму добро установљено, нарочито када је реч о најугроженијим и маргинализованим особама, чак и у периодима када су средства врло ограничена или након сукоба као што је случај Косова, и одбија СПГС-ов аргумент у том погледу. У светлу горенаведеног, Комисија сматра да под посебним околностима случаја и у недостатку даљих информација, УНМИК није испунио своје основне обавезе сходно члановима 9 и 11 МСЕСКП, исплаћујући жалиоцу старосну пензију недовољну за обезбеђивање одговарајућег животног стандарда. Комисија је стога установила да је дошло до кршења ових одредби“ (видети ХРАП, *Томе Краснићи*, предмет бр. 08/10, мишљење од 17. маја 2016, §§ 70–74, 87–97).

5.8 Право на социјалну заштиту – Право на адекватан животни стандард – Право на ефикасан правни лек

103. Предмет *Радници рудника Кишница и Ново Брдо комбината Трепча* односио се на бројна питања која су покренули радници рудника Кишница и Ново Брдо, који су принудно уклоњени са својих радних места јуна 1999. године од стране британског КФОР-а и од тада им никада није било дозвољено да се врате на посао. Тим радницима није исплаћена ниједна зарада, а њихове тужбе против послодавца никада нису обрађене.

104. Жалиоци се жале да их је Мораторијум, у мери у којој је проглашен прихватљивим, а који је прогласила Посебна комора ефективно спречавао од 2006. године да наставе са својим захтевима поднетим код КПА. Жалиоци су се такође жалили на УНМИК-ов пропуст да реши ситуацију њиховог уклањања са радних места и непримања зарада од јуна 1999. године. Поред тога, они радници који нису стекли услове да се пријаве за програм превременог одласка у пензију пре 15. јуна 2008. године такође су се жалили на УНМИК-ов пропуст да им обезбеди алтернативна средства којим би могли да издржавају себе и своје породице. На крају, Комисија је такође размотрила чињеницу да су се жалиоци жалили на дискриминацију у овој ситуацији око *de-facto* губитка посла, неисплаћивања зарада и других доприноса, при чему су обезбеђени повољнији услови за запослене косовске Албанце из истог предузећа.

105. Према мишљењу Комисије, ситуације у којима су се затекли ови жалиоци представљале су наводно кршење чланова 6 (право на приступ суду) и 13 (право на ефикасан правни лек) ЕКЉП, члана 1 Протокола бр. 1 ЕКЉП (право на неометано уживање имовине), као и члана 2 (општа забрана дискриминације), 6 (право на рад), 9 (право на социјалну заштиту) и 11 (право на адекватан стандард живота) Међународног споразума о економским, социјалним и културним правима (МСЕСКП).

106. Прво, Комисија је размотрила наводе који се односе на потраживања жалилаца у вези исплата заосталих зарада које нису решене од 2006. године. Комисија је установила да услед настављеног пропуста КПА (као УНМИК-овог органа) да предузме

релевантне кораке за реорганизацију Комбината Трепча и да касније одлучи о њиховим тужбама, као и због Мораторијума на грађански поступак против Комбината Трепча, жалиоци нису имали и још увек немају никакву могућност да се одлучи о њиховим тужбама против Комбината Трепча. У овим околностима, Комисија је размотрила чињеницу да је степен приступа који је додељен сходно важећим законима био недовољан да жалиоцима обезбеди „право на суђење“, и да је у овој ситуацији довео до кршења члана 6 § 1 ЕКЉП.

107. У погледу истог питања, Комисија је сматрала да пошто је Мораторијум у потпуности ускратио могућност жалиоцима да се њихове тужбе реше на било којем суду (укључујући сам ПКВК) или механизам изван поступка КПА, до краја временске надлежности Комисије није постојао ниједан делотворан правни лек против такве мере која блокира њихов приступ суду. Стога, Комисија је са сигурношћу закључила да је дошло до кршења члана 13, у комбинацији са чланом 6 § 1 ЕКЉП.
108. У вези са социјалном помоћи радницима који нису били у могућности да искористе програм превременог пензионисања, Комисија је сматрала да УНМИК, као привремени управник Трепче, као и привремени управник Косова, није успео да испоштује своје обавезе. Конкретно, Комисија је сматрала да се УНМИК-ов пропуст да успостави јасан правни оквир за успостављање, праћење и спровођење система надокнада одразио на неправедно искључивање жалилаца из горепоменутог програма и на њихово право на социјалну заштиту. Како су жалиоци били остављени без средстава да издржавају себе и своје породице, Комисија такође сматра да је прекршено њихово право на адекватан животни стандард. Из тих разлога, Комисија закључује да је постојало кршење чланова 9 и 11 МЕСЕКП-а.

6. Препоруке Комисије

109. Као што је већ споменуто (видети § 37 горе у тексту), од 1. јануара 2015. до краја маја 2016, Комисија је усвојила мишљења на меритуме 88 жалби. Од тог броја, установила је кршење људских права од стране УНМИК-а у погледу 83 жалбе, док је у погледу само пет жалби потврдила да није дошло до наведених кршења. У сваком од ових предмета у којима је установљено кршење људских права, Комисија је сматрала да је потребан неки облик надокнаде. Ове године, као и протеклих година, Комисија је установила да јој представља одређен проблем да одлучи које ће препоруке начинити у ситуацијама где УНМИК више нема директан утицај на одлуке које се доносе на Косову. Као што је већ напоменуто, УНМИК више не може да измени прописе по потреби (односно, у сваком случају, чак и када би изменио релевантне прописе, више не би могао да обезбеди њихово спровођење) нити може да утиче на косовске власти да исправе остале недостатке идентификоване од стране Комисије. Ова ситуација захтевала је од Комисије да буде свесна таквих ограничења при доношењу препорука које би имале повољан утицај на ситуацију у погледу људских права жалилаца на које се тај проблем односи.
110. У 72 од укупно 79 предмета у погледу НУЛ, Комисија је установила да је УНМИК починио повреду члана 2 ЕКЉП, конкретно тако што није спровео адекватну и ефикасну истрагу нестанка или отмице и/или убиства блиских сродника жалилаца. У

овим случајевима, Комисија је обухватила опсежније репарације и дала препоруку УНМИК-у да прибави уверење од ЕУЛЕКС-а да ће истражне радње бити настављене у складу са захтевима из члана 2, да ће околности у вези са нестанком и убиством жртава бити утврђене и да ће починиоци бити доведени пред лице правде; да жалилац и/или други блиски сродници треба да буду обавештени о том поступку и да добију увид у релевантну документацију, уколико је потребно. Комисија је такође дала препоруку да УНМИК јавно призна, у разумном року, између осталог и путем медија, одговорност у вези са својим пропустом да адекватно истражи нестанак и убиство жртава и јавно се извини жалиоцима и њиховим породицама у вези са тим. Комисија је такође дала препоруку и да УНМИК плати адекватну накнаду жалиоцу за моралну штету коју је претрпео због УНМИК-овог пропуста да спроведе ефикасну истрагу.

111. Комисија је такође дала препоруку да УНМИК предузме одговарајуће кораке, путем других институција повезаних са УН-ом које раде на Косову, локалних органа и невладиних организација, ради реализације потпуног и свеобухватног програма репарације, укључујући реституцију, надокнаду, рехабилитацију, сатисфакцију и гаранцију да се тако нешто више неће поновити, за жртве из свих заједница које су претрпеле тешке повреде људских права до којих је дошло током и по завршетку сукоба на Косову. Напоследку, Комисија је дала препоруку да УНМИК предузме одговарајуће кораке пред надлежним органима Уједињених Нација, укључујући Генералног секретара УН-а, ка додељивању одговарајућих људских и финансијских ресурса како би се осигурало да Уједињене Нације увек поштују стандарде међународних људских права, укључујући и ситуације када обављају административне и извршне функције на некој територији, и да обезбеде ефикасно и независно надгледање.
112. У 50 предмета у погледу НУЛ, Комисија је такође установила да је УНМИК починио кршење из члана 3 ЕКЉП. Конкретно, Комисија је утврдила да је став УНМИК-а према жалиоцима и њиховим породицама у погледу истрага нестанака, отмица и/или убистава њихових сродника допринео тешкој душевној патњи жалилаца и њихових породица, што је у супротности са забраном нечовечног или понижавајућег поступања. Дакле, поред препорука за све одштете у вези са кршењем члана 2 ЕКЉП, Комисија је дала препоруку да УНМИК такође плати адекватну надокнаду жалиоцима за моралну штету због кршења члана 3 ЕКЉП.
113. У предмету *Костић*, предмета у погледу НУЛ, у вези са којима је Комисија установила да је УНМИК прекршио чланове 2, 3 и 5 ЕКЉП (видети изнад, §§ 85–88), када је реч о члану 5 ЕКЉП, Комисија је дала препоруку да УНМИК такође исплати адекватну надокнаду жалиоцима за моралну штету у вези са кршењима члана 5 ЕКЉП. Поред тога, Комисија је такође дала препоруку, складу са УН Конвенцијом о елиминацији свих облика дискриминације против жена (КЕДПЖ), Општа препорука бр. 19: Насиље над женама и Општа препорука бр. 33: Што се тиче приступа жена правди, УНМИК треба да обезбеди да се жалиоцима женског пола у овом случају додатно пружи задовољавајући правни лек.
114. У предмету *Баљај и остали*, у вези са којима је Комисија установила да је УНМИК прекршио чланове 2 и 11 ЕКЉП (видети изнад, §§ 40–52), Комисија је дала препоруку

да УНМИК предузме одговарајуће кораке ка исплати адекватне надокнаде жалиоцима за моралну штету коју се претрпели у вези са кршењима члана 2 и 11 ЕКЉП, које је УНМИК починио. Поред тога, препорука Комисије је била да, у случају да се истрага овог предмета поново покрене, обезбеди сву неопходну помоћ свим телима која су надлежна да истражују овај предмет, у складу са Резолуцијом Генералне скупштине УН-а 66/93, усвојеном 9. децембра 2011. године о *Кривичној одговорности службеника и експерата у мисији Уједињених нација*.

115. У случајевима који се односе на кршења других одредби, попут предмета *Б. К. и Томе Краснићи*, Комисија је установила да је УНМИК починио кршења чланова 9 и 11 МСЕСКП-а (видети изнад §§ 89–94). Комисија је у том погледу дала препоруку да се пружи надокнада за моралну штету која је претрпљена као резултат УНМИК-овог пропуста да испуни минимум основних обавеза сходно члановима 9 и 11 МСЕСКП-а да се предузму одговарајући кораци, до максимума расположивих средстава, како би се испунила права жалилаца на адекватан животни стандард и социјалну заштиту.
116. У случају *Н. М. и остали*, где је Комисија установила да је УНМИК прекршио многа људска права жалилаца (видети §§ 66–77 горе у тексту), Комисија је доставила одређени број препорука УНМИК-у, између осталог, да јавно призна свој пропуст да испуни стандарде важећих људских права као одговор на лоше здравствене услове који су последица контаминације оловом у ИРЛ камповима и последичне штете које су претрпели жалиоци, и да се јавно извини њима и њиховим породицама. Комисија је такође дала препоруку да УНМИК предузме одговарајуће кораке како би се исплатила адекватна надокнада за материјалну и моралну штету у вези са закључком о кршењима одредби о људским правима, које су наведене у мишљењу. Још једна препорука Комисије је да УНМИК предузме одговарајуће кораке како би обезбедио да тела УН-а која раде са избеглицама и ИРЛ промовишу и обезбеде поштовање међународних стандарда људских права и да се закључци и препоруке Комисије у овом предмету проследи тим телима као гаранција да се тако нешто више неће поновити. Комисија је такође дала препоруку да УНМИК предузме одговарајуће кораке ка телима УН-а како би се обезбедила ефикасна расподела информација релевантних за здравље и благостање људи под њиховом надлежношћу и контролом.
117. Комисија је такође дала препоруку да УНМИК утиче на органе УН-а и надлежне органе на Косову да штите и промовишу људска права Рома, нарочито жена и деце, и да им осигурају активну улогу.
118. Такође, Комисија је дала препоруку у предмету *Радници рудника Кишиница и Ново Брдо Комбината Трепча* (видите §§ 103–108 горе у тексту) да УНМИК треба да спроводи своју надлежност над Комбинатом Трепча и да предузме одговарајуће мере како би обезбедио да су жалиоци који су стекли право на исплату накнада почну прописно да користе тај програм помоћи. Комисија је такође сматрала да УНМИК треба да обезбеди да се без одлагања развију и објаве прописни правни инструменти којима се регулише исплата накнада за раднике Комбината Трепча. Комисија је такође дала препоруку да УНМИК мора да тежи томе да, уз сва средства која су му доступна у односу на надлежне органе на Косову, добије уверавања да се тужбе уложене од стране жалилаца пред КПА (и које су тренутно на чекању пред ПАК) прописно

обрађују. На крају, Комисија је сматрала да УНМИК треба да предузме одговарајуће кораке за исплату адекватне накнаде жалиоцима, за претрпљену штету која је резултат горенаведених прекршених права.

7. Реакције УНМИК-а на препоруке Комисије

119. У свакој жалби до сада где је Комисија установила кршење права, Комисија је дала препоруку да УНМИК предузме непосредне и ефикасне мере како би применио њене препоруке и обавестио жалиоца и Комисију о даљим дешавањима по питању предмета. Међутим, Комисија са разочарењем изјављује да УНМИК није испунио скоро ниједну препоруку Комисије.
120. Комисија бележи да је чланом 17.3 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12. предвиђено да СПГС има искључиво овлашћење и дискреционо право да одлучи да ли да предузме мере поводом закључака Комисије, док се чланом 17.4 захтева да одлуке СПГС-а „буду без одлагања објављене на енглеском, албанском и српском језику, на начин који обезбеђује њихову широку дистрибуираност и доступност“. Комисија је напоменула да је УНМИК наставио да улаже напоре како би објавио више одговора на мишљења Комисије у односу на претходне године. Ипак, природа УНМИК-ових одговора, у комбинацији са пропустом УНМИК-а да оствари било какву практичну одштету или корист за жалиоце, указује на одсуство ефикасног ангажовања СПГС-а у вези са суштинским радом Комисије. У ствари, током протекле три године, Комисија је забележила своје разочарање чињеницом да СПГС још увек има да испрати три главне препоруке које је Комисија дала у односу на СПГС-а у својим мишљењима која се тичу НУЛ, где је УНМИК прекршио члан 2 ЕКЉП. Конкретно, упркос препоруци коју је Комисија дала СПГС-у 72 (!!!) пута, да УНМИК тражи од надлежних органа да се истраге наставе у складу са захтевима члана 2, да се СПГС јавно извини жалиоцима и њиховим породицама због неефикасне истраге и да СПГС предузме одговарајуће кораке ка реализацији потпуног и свеобухватног програма репарације, укључујући реституцију, компензацију, рехабилитацију и сатисфакцију, ове препоруке никада нису извршене.
121. Сада када је Комисија завршила свој мандат, чиме је окончан осмогодишњи процес доношења одлука о прихватљивости, мишљења и препорука, Комисија је приморана да прогласи овај процес потпуним неуспехом. УНМИК и даље сматра да сада није одговоран за кршења људских права која је починио током 2004. године, када је Венецијска комисија предложила да успостави механизам којим би обављала надзор над УНМИК-овим усклађивањем са стандардима људских права. Услед невољности УНМИК-а да испрати било коју од препорука Комисије и УНМИК-ове генералне непопустљивости, поступком ХРАП-а жалиоци нису добили никакву надокнаду. Због тога су они у два наврата били жртве поступања УНМИК-а: првобитно, када су прекршена њихова људска права и, поново, када су положили своје наде и веровања у позитиван исход овог поступка. Током много година, Комисија је подстицала УНМИК и Уједињене нације да, у име жалилаца, предузму одређене активности које ће бити корисне за жалиоце пре окончања ХРАП-овог мандата; срамота је што се то није догодило. Сада Комисији остаје само да се пита шта би могло да се оствари да је УНМИК почео да сарађује са Комисијом са добрим намерама, уместо што је

претворио овај процес у водвиљ људских права. Са своје стране, Комисија се дубоко извињава жалиоцима за своју улогу у овој превари.

8. Додаци

Annex A

UNITED NATIONS
United Nations Interim
Administration Mission in
Kosovo

UNMIK

NATIONS UNIES
Mission d'Administration
Intérimaire des Nations
Unies au
Kosovo

UNMIK/REG/2006/12
23 March 2006

REGULATION NO. 2006/12

ON THE ESTABLISHMENT OF THE HUMAN RIGHTS ADVISORY PANEL

The Special Representative of the Secretary-General,

Pursuant to the authority given to him under United Nations Security Council resolution 1244 (1999) of 10 June 1999,

Taking into account United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK) Regulation No. 1999/1 of 25 July 1999, as amended, on the Authority of the Interim Administration in Kosovo,

For the purpose of establishing a Human Rights Advisory Panel as a provisional body during the term of the mandate of UNMIK to examine alleged violations of human rights by UNMIK,

Hereby promulgates the following Regulation:

CHAPTER 1: The Establishment and Jurisdiction of the Human Rights Advisory Panel

Section 1

Establishment of the Human Rights Advisory Panel

1.1 The Human Rights Advisory Panel (Advisory Panel) is hereby established.

1.2 The Advisory Panel shall examine complaints from any person or group of individuals claiming to be the victim of a violation by UNMIK of the human rights, as set forth in one or more of the following instruments:

- (a) The Universal Declaration of Human Rights of 10 December 1948;

(b) The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 4 November 1950 and the Protocols thereto;

(c) The International Covenant on Civil and Political Rights of 16 December 1966 and the Protocols thereto;

(d) The International Covenant on Economic Social and Cultural Rights of 16 December 1966;

(e) The Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination of 21 December 1965;

(f) The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women of 17 December 1979;

(g) The Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment of 17 December 1984; and

(h) The Convention on the Rights of the Child of 20 December 1989.

1.3 Upon completion of an examination of a complaint, the Advisory Panel shall submit its findings to the Special Representative of the Secretary-General. The findings of the Advisory Panel, which may include recommendations, shall be of an advisory nature.

Section 2

Temporal and Territorial Jurisdiction

The Advisory Panel shall have jurisdiction over the whole territory of Kosovo and over complaints relating to alleged violations of human rights that had occurred not earlier than 23 April 2005 or arising from facts which occurred prior to this date where these facts give rise to a continuing violation of human rights.

Section 3

Admissibility Criteria

3.1 The Advisory Panel may only deal with a matter after it determines that all other available avenues for review of the alleged violations have been pursued, and within a period of six months from the date on which the final decision was taken.

3.2 The Advisory Panel shall not deal with any complaint that

(a) Is anonymous; or

(b) Is substantially the same as a matter that has already been examined by the Advisory Panel and contains no relevant new information.

3.3 The Advisory Panel shall declare inadmissible any complaint which it considers incompatible with the human rights set forth in one or more of the instruments referred to in section 1.2 above, manifestly ill-founded or an abuse of the right of complaint.

CHAPTER 2: The Composition and Status of the Human Rights Advisory Panel

Section 4 Seat and Composition

4.1 The Advisory Panel shall have its seat in Pristina.

4.2 The Advisory Panel shall consist of three members, of whom one shall be designated as the presiding member. At least one member of the Advisory Panel shall be a woman.

4.3 The members of the Advisory Panel shall be international jurists of high moral character, impartiality and integrity with a demonstrated expertise in human rights, particularly the European system.

Section 5 Appointment of the Members

5.1 The Special Representative of the Secretary-General shall appoint the members of the Advisory Panel, upon the proposal of the President of the European Court of Human Rights.

5.2 The members shall be appointed for a term of two years¹². The appointment may be renewed for further terms of two years.

Section 6 Oath or Solemn Declaration

Upon appointment, each member of Advisory Panel shall subscribe to the following declaration before the Special Representative of the Secretary-General or his or her designate:

"I do hereby solemnly declare that:

“In carrying out the functions of my office, I shall uphold the law at all times and act in accordance with the highest standards of professionalism and the utmost respect for the dignity of my office and the duties with which I have been entrusted.

In carrying out the functions of my office, I shall uphold at all times the highest level of internationally recognized human rights standards, including those embodied in the principles of the Universal Declaration of Human Rights, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its Protocols, the International Covenant on Civil and Political Rights

¹² Уредбом УНМИК-а бр. 2007/3 од 12. јануара 2007. године, мандат чланова Комисије скраћен је на годину дана, с тим што се може обновити.

and its Protocols, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, The Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment and the Convention on the Rights of the Child.”

Section 7
Immunity and Inviolability

7.1 The premises used by the Advisory Panel shall be inviolable. The archives, files, documents, communications, property, funds and assets of the Advisory Panel, wherever located and by whomsoever held, shall be inviolable and immune from search, seizure, requisition, confiscation, expropriation or any other form of interference, where by executive, administrative, judicial or legislative action.

7.2 Members of the Advisory Panel shall have the same immunities as UNMIK personnel under sections 3.3 and 3.4 of UNMIK Regulation No. 2000/47 on the Status, Privileges and Immunities of KFOR, UNMIK and their Personnel in Kosovo.

7.3 The Secretary-General shall have the right and duty to waive the immunity of a member of the Advisory Panel in any case where in his opinion the immunity would impede the course of justice and can be waived without prejudice to the interests of UNMIK.

Section 8
Financial and Human Resources

Appropriate arrangements shall be made to ensure the effective functioning of the Advisory Panel through the provision of requisite financial and human resources.

Section 9
Secretariat

A full-time secretariat shall service the Advisory Panel.

CHAPTER 3: Procedure before the Human Rights Advisory Panel

Section 10
Submission of complaints and *Ex Officio* Representatives

10.1 A complaint shall be submitted in writing to the Advisory Panel.

10.2 The complainant may submit the complaint or a family-member, a non-governmental organization or a trade union may submit the complaint on behalf of the complainant.

10.3 In the absence of the submission of a complaint under section 10.2, the Advisory Panel may appoint a suitable person as an *ex officio* representative to submit a complaint and act on behalf of

a suspected victim or victims in the procedure set forth in the present Chapter, if the Advisory Panel has reliable information that a violation of human rights has occurred.

10.4 On the application of the *ex officio* representative, the Advisory Panel may terminate a procedure under section 10.3 if the suspected victim or victims do not wish the procedure to continue or if the continuation of the procedure is not in the public interest for some other reason.

10.5 There shall be no charge for the submission of a complaint.

Section 11 Written Submissions

11.1 A complaint shall set forth all relevant facts upon which the alleged violation of human rights is based. Documentary evidence may be attached to the complaint.

11.2 On receiving the complaint the Advisory Panel shall determine whether the complaint is admissible. If the information provided with the complaint does not allow such determination to be made, the Advisory Panel shall request additional information from the complainant. If the Advisory Panel determines that the complaint is inadmissible, it shall render a determination by which the complaint is dismissed.

11.3 When the Advisory Panel determines that a complaint is admissible, it shall refer the complaint to the Special Representative of the Secretary-General with a view to obtaining a response on behalf of UNMIK to the complaint. Such response shall be submitted to the Advisory Panel within twenty (20) days of the receipt of the complaint by the Special Representative of the Secretary-General.

11.4 The Panel may request the complainant and UNMIK to make further written submissions within periods of time that it shall specify if such submissions are in the interests of justice.

Section 12 Confidentiality of Communications

12.1 The communications between the Advisory Panel and the complainant or the person acting on his or her behalf shall be confidential.

12.2 The confidentiality of communications as set forth in section 12.1 shall apply fully when the complainant or the person acting on his or her behalf is in detention.

Section 13 The Participation of an *Amicus Curiae* and the Ombudsperson

13.1 The Advisory Panel may, where it is in the interests of justice, invite

(a) An *amicus curiae* to submit written observations; and

(b) The Ombudsperson to submit written observations if the Ombudsperson has already been seized of the matter.

13.2 The submission of written observations by the Ombudsperson shall be without prejudice to the powers, responsibilities and obligations of the Ombudsperson under the applicable law.

Section 14
Oral hearings

Where it is in the interests of justice, the Advisory Panel shall hold oral hearings.

Section 15
Requests for the appearance of persons or the submission of documents

15.1 The Advisory Panel may request the appearance of any person, including UNMIK personnel, or the submission of any documents, including files and documents in the possession of UNMIK, which may be relevant to the complaint.

15.2 The Special Representative of the Secretary-General shall cooperate with the Advisory Panel and provide it with the necessary assistance in the exercise of its powers and authorities, including, in particular, in the release of documents and information relevant to the complaint.

15.3 Requests for the appearance of UNMIK personnel or for the submission of United Nations documents shall be submitted to the Special Representative of the Secretary-General. In deciding whether to comply with such requests, the Special Representative of the Secretary-General shall take into account the interests of justice, the promotion of human rights and the interests of UNMIK and the United Nations as a whole.

Section 16
Public hearings and access to documents deposited with the Advisory Panel

16.1 Hearings of the Advisory Panel shall be in public unless the Advisory Panel in exceptional circumstances decides otherwise.

16.2 Upon the approval of the Advisory Panel, documents deposited with the Human Rights Advisory Panel may be made available to a person having a legitimate interest in the matter in response to a request in writing.

Section 17
Findings and Recommendations of the Advisory Panel

17.1 The Advisory Panel shall issue findings as to whether there has been a breach of human rights and, where necessary, make recommendations. Such findings and any recommendations of the Advisory Panel shall be submitted to the Special Representative of the Secretary-General.

17.2 The findings and recommendations of the Advisory Panel shall be published promptly in English, Albanian and Serbian in a manner that ensures broad dissemination and accessibility.

17.3 The Special Representative of the Secretary-General shall have exclusive authority and discretion to decide whether to act on the findings of the Advisory Panel.

17.4 The decisions of the Special Representative of the Secretary-General shall be published promptly in English, Albanian and Serbian in a manner that ensures broad dissemination and accessibility.

Section 18
Rules of Procedure

18.1 The Advisory Panel shall adopt rules of procedure for its proceedings. The rules of procedure may assign powers and responsibilities to the secretariat of the Advisory Panel.

18.2 Upon adoption by the Advisory Panel, the rules of procedure shall be published promptly in English, Albanian and Serbian in a manner that ensures broad dissemination and accessibility.

CHAPTER 4: Final Provisions

Section 19
Implementation

The Special Representative of the Secretary-General may issue any necessary Administrative Directions for the implementation of the present Regulation.

Section 20
Applicable Law

The present Regulation shall supersede any provision in the applicable law that is inconsistent with it.

Section 21
Entry into force

The present Regulation shall enter into force on 23 March 2006, except for section 10 which will become effective on 23 April 2006.

Søren Jessen-Petersen
Special Representative of the Secretary-General

Annex B

UNITED NATIONS
United Nations Interim
Administration Mission in
Kosovo

UNMIK

NATIONS UNIES
Mission d'Administration
Intérimaire des Nations
Unies au
Kosovo

UNMIK/DIR/2009/1
17 October 2009

ADMINISTRATIVE DIRECTION NO. 2009/1

**IMPLEMENTING UNMIK REGULATION NO. 2006/12 ON THE ESTABLISHMENT
OF THE HUMAN RIGHTS ADVISORY PANEL**

The Special Representative of the Secretary-General,

Pursuant to the authority given to him under section 19 of United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK) Regulation No. 2006/12 of 23 March 2006 on the Establishment of the Human Rights Advisory Panel, as amended by UNMIK Regulation 2007/3 of 12 January 2007 (the Regulation),

Taking into account the Rules of Procedure adopted on 5 February 2008 by the Human Rights Advisory Panel pursuant to section 18 of the Regulation,

For the purpose of clarifying the character and setting of proceedings at public hearings of, the consideration of the admissibility of complaints by, and providing a deadline for the submission of any complaints to, the Human Rights Advisory Panel in view of UNMIK's diminished ability to effectively exercise executive authority in all areas from which the subject matter of human rights complaints has emanated,

Hereby promulgates the following Administrative Direction:

Section 1
Public Hearings

1.1 Public hearings of the Human Rights Advisory Panel (the Advisory Panel) shall be conducted in such manner and settings that allow a clear sense of non-adversarial proceedings to be conveyed to all participants and to the public at large, including to any media presence in case such presence is permitted by the Advisory Panel.

1.2 During Public hearings, complainants or their representative shall be permitted to make a statement summarizing the alleged human rights violation, as contained in the written submissions to the Advisory Panel. During public hearings, the Advisory Panel shall ask such questions of the

parties, or their representatives, which clarify the factual basis of the complaint and are necessary for the Advisory Panel to fully assess the human rights allegations before it.

1.3 The venue and seating arrangements for public hearings conducted by the Advisory Panel shall be consistent with the non-adversarial nature of the proceedings.

Section 2 Issues of Admissibility

2.1 At any stage of the proceedings of a human rights complaint before it, the Advisory Panel shall examine all issues of admissibility of the complaint before examining the merits.

2.2 Any complaint that is, or may become in the future the subject of the UN Third Party Claims Process or proceedings under section 7 of UNMIK Regulation No. 2000/47 on the Status, Privileges and Immunities of KFOR and UNMIK and their Personnel in Kosovo of 18 August 2000, as amended, shall be deemed inadmissible for reasons that the UN Third Party Claims Process and the procedure under section 7 of Regulation No. 2000/47 are available avenues pursuant to Section 3.1 of the Regulation.

2.3 Comments on the merits of an alleged human rights violation shall only be submitted after the Advisory Panel has completed its deliberation on and determined the admissibility of such complaint. If issues of admissibility of a complaint are addressed at any time after the Advisory Panel has made a determination on admissibility of a complaint and commenced its considerations of the merits, the Advisory Panel shall suspend its deliberations on the merits until such time as the admissibility of the complaint is fully re-assessed and determined anew.

2.4 Following any new admissibility determination, the Advisory Panel shall refer such new determination to the Special Representative of the Secretary-General for the purpose of obtaining further comments on the complaint.

Section 3 Appointment and Resignation of Panel Members

3.1 The President of the European Court of Human Rights shall propose in compliance with the applicable UN procurement rules a sufficient number of suitable candidates for appointment under section 5 of UNMIK/REG/2006/12, as amended, upon receiving a request from the Special Representative of the Secretary-General. If no proposals or an insufficient number of proposals are received by UNMIK within a period of one calendar month of such request, the Special Representative of the Secretary-General may make the necessary appointment without the requested proposal and following consultation with relevant international Human Rights bodies.

3.2 In case one or more members of the Advisory Panel resign from their position, the Panel shall make no determinations until new appointments have been made allowing the Panel to reach its statutory number of members.

Section 4

Publications of the Advisory Panel

All publications, announcements and press releases of the Advisory Panel shall be made through the UNMIK Office of the Spokesperson and Public Information, which shall assist the Advisory Panel in its official announcements on all matters.

Section 5

Cut-off Date for Submission of Complaints

Notwithstanding section 3.1 of UNMIK Regulation No. 2006/12 on the Establishment of the Human Rights Advisory Panel, no complaint to the Advisory Panel shall be admissible if received by the Secretariat of the Advisory Panel later than 31 March 2010.

Section 6

Entry into Force

The present Administrative Direction shall enter into force on 17 October 2009 and shall be applicable for all complaints submitted to the Advisory Panel including such that are currently pending before the Advisory Panel.

Lamberto Zannier
Special Representative of the Secretary-General

Додатак Ц

Статистичка табела ХРАП-а

HRAP Caseload, Communications & Determinations (as of 24 May 2016)												
Caseload	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Total
Received	3	12	69	353	90 ¹	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	527
Closed	0	0	18	11	35 ²	98	95	85	97	79	9	527
Pending	3	15	66	408	463	365	270	185	88	9	0	0
Determinations by Type	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Total
Total	0	0	34	23	79	213	270	91	103	79	10	902
Admissibility Decisions	0	0	30	19	51	164	238	10	3	-	-	515
Partial Admissibility Decisions	0	0	2	0	1	0	0	-	-	-	-	3
Strike off the List	0	0	0	3	5	2	6	-	-	-	-	16
Opinions on the Merits	0	0	1	0	22	46	23	79	96	79	9	355
Partial Opinions on the Merits	0	0	0	1	0	0	0	-	-	-	-	1
Requests for Revision/Reopening	0	0	1	0	0	1	3	2	4	-	1	12
Determinations by Finding	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Total
Decisions	Admissible	0	0	11	2	16	63	112	2	-	-	206
	Partially Admissible	0	0	2	9	25	51	60	2	2	-	151 ³
	Inadmissible	0	0	17	8	10	50	66	6	1	-	158
Opinions: Violation	0	0	1	0	21	45	21	76	88	74	9	335
Opinions: No Violation	0	0	0	1	1	1	2	3	8	5	-	21 ⁴
Requests for Revision	Refused	0	0	1	0	0	1	1	2	4	-	10
	Granted	0	0	0	0	0	0	2	-	-	-	2

¹ Following the Panel's review, case no. 25/10 was split in two cases (new case no. 90/10)

² Two cases (no. 04/07 and 26/08) declared inadmissible in 2010, have been re-opened by the Panel in 2012.

³ Three of them are "partial admissibility" decisions.

⁴ One of them is a partial opinion on the merits.

*Додатак Д***Списак одлука и мишљења ХРАП-а донетих 2015. и 2016. године****Мишљења – Повреде:**

1. Марковић Спаса, бр. 227/09, мишљење од 21. јануара 2015.
2. Нићић Благица, бр. 228/09, мишљење од 21. јануара 2015.
3. Кузмановић Биљана, бр. 262/09, мишљење од 21. јануара 2015.
4. Илић Верица, бр. 303/09, мишљење од 23. јануара 2015.
5. Мон Баљај и остали, бр. 04/07, мишљење од 26. фебруара 2015.
6. Витошевић Звездан, бр. 116/09, мишљење од 27. фебруара 2015.
7. Јанићијевић Гордана, бр. 216/09, мишљење од 27. фебруара 2015.
8. Шала Раза, бр. 234/09, мишљење од 27. фебруара 2015.
9. Лазић Бојана, бр. 261/09, мишљење од 26. фебруара 2015.
10. Раднић Ружа, бр. 340/09, мишљење од 27. фебруара 2015.
11. Пекић Верица, бр. 15/10, мишљење од 17. фебруара 2015.
12. Јовановић Сава, бр. 213/09, мишљење од 20. марта 2015.
13. Ристић Влаинка, бр. 269/09, мишљење од 19. марта 2015.
14. Грујић Небојша, бр. 287/09, мишљење од 19. марта 2015.
15. Станковић Зорица, бр. 304/09, мишљење од 19. марта 2015.
16. Ш. Д, бр. 244/09, мишљење од 24. априла 2015.
17. Вуксановић Милијана, бр. 270/09, мишљење од 22. априла 2015.
18. Булатовић Мира, бр. 275/09, мишљење од 22. априла 2015.
19. Патрногић и остали, бр. 293/09, мишљење од 22. априла 2015.
20. Маслар Будимир, бр. 333/09, мишљење од 24. априла 2015.
21. Пантовић Радомир, бр. 239/09, мишљење од 13. маја 2015.
22. Челић Весна, бр. 260/09, мишљење од 18. маја 2015.
23. Востић Момчило, бр. 279/09, мишљење од 13. маја 2015.
24. Јелић Драгомир, бр. 288/09, мишљење од 13. маја 2015.
25. Дуричић Радоје и Савић Миљана, бр. 104/09 и 159/09, мишљење од 24. јуна 2015.
26. Миленковић Рајко, бр. 255/09, мишљење од 26. јуна 2015.
27. Ивковић Недељко, бр. 281/09, мишљење од 24. јуна 2015.
28. Љумовић Сузана, бр. 285/09, мишљење од 24. јуна 2015.
29. Трифуновић Душанка, бр. 297/09, мишљење од 25. јуна 2015.
30. Марковић Ивица, бр. 06/10, мишљење од 5. августа 2015.
31. Мирић Будимирка и остали, бр. 68/09, 83/09, 235/09, 236/09, 256/09, мишљење од 10. септембра 2015.
32. Јошановић Милуша, бр. 124/09, мишљење од 11. септембра 2015.
33. Ристић Векослав и Ристић Станоје, бр. 224/09, 225/09, 243/09 и 344/09, мишљење од 11. септембра 2015.
34. Шкрипац Вера, бр. 266/09, мишљење од 11. септембра 2015.
35. Марковић Ивица, бр. 290/09, мишљење од 10. септембра 2015.
36. Костић и остали, бр. 111/09, 117/09, 134/09, 178/09, 179/09, 180/09, 230/09, 231/09, 232/09, 240/09, 241/09, 253/09, 254/09, 259/09, 263/09, 284/09, 286/09, мишљење од 23. октобра 2015.
37. Миленковић Лидија, бр. 153–181/09, мишљење од 23. октобра 2015.
38. Симовић Стеван, бр. 246/09, мишљење од 24. октобра 2015.

39. Фолић Жаклина и остали, бр. 58/09, 59/09, 60/09, 61/09, 62/09, 215/09 и 217/09, мишљење од 13. новембра 2015.
40. Ристић Зорка, бр. 132/09, мишљење од 13. новембра 2015.
41. К. Б, бр. 85/10, мишљење од 13. новембра 2015.
42. Аритонових Љубомир, бр. 136/09, мишљење од 11. децембра 2015.
43. Јоксимових Предраг, бр. 283/09, мишљење од 11. децембра 2015.
44. Јањић Рајко, бр. 220/09, мишљење од 29. јануара 2016.
45. Буцало и остали, бр. 148/09, 150/09, 151/09 и 161/09, мишљење од 4. фебруара 2016.
46. Н. М. и остали, бр. 26/08, мишљење од 26. фебруара 2016.
47. Мирић Светислав, бр. 342/09, мишљење од 16. марта 2016.
48. Краснићи Томе, бр. 08/10, мишљење од 17. маја 2016.
49. Запослени у рудницама Кишница и Ново Брдо рударског комплекса Трепча, бр. 81/10, мишљење од 18. маја 2016.

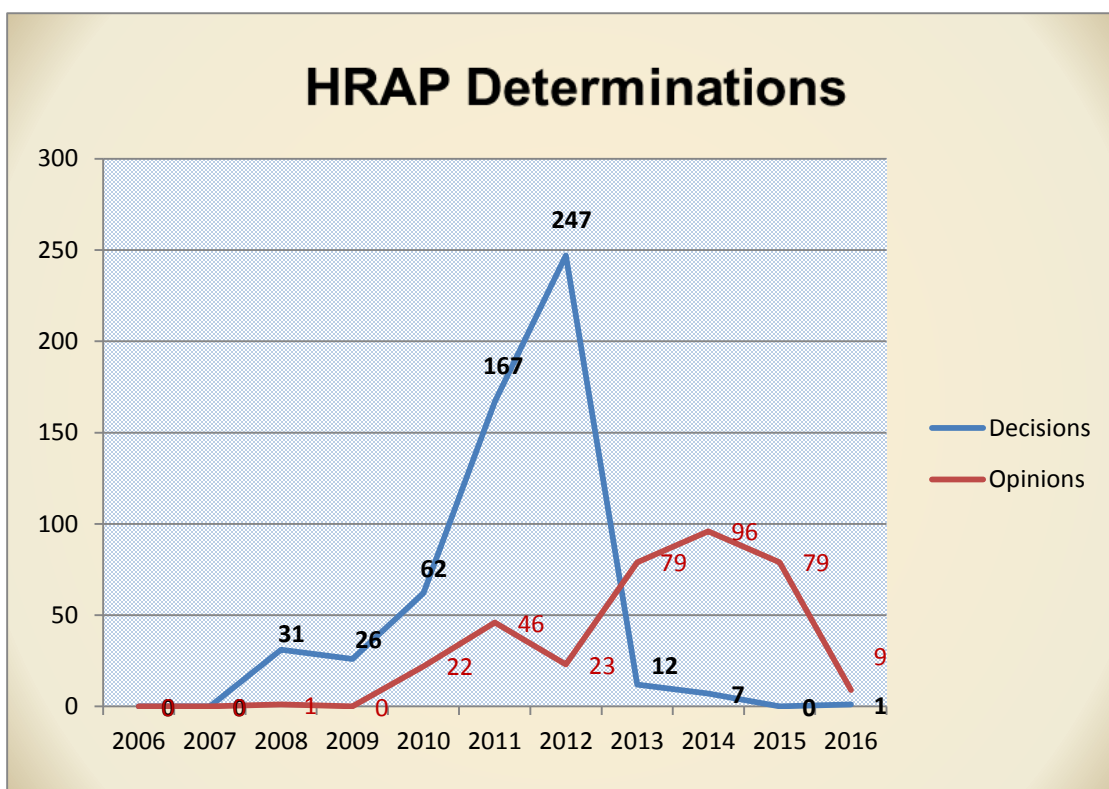
Мишљења – Без повреде:

1. С. Ц, В. Ф, М. О, О. Ј, бр. 13/09, 93/09, 267/09, 302/09, мишљење од 22. априла 2015.
2. Јовичић Петар, бр. 233/09, мишљење од 24. јуна 2015.

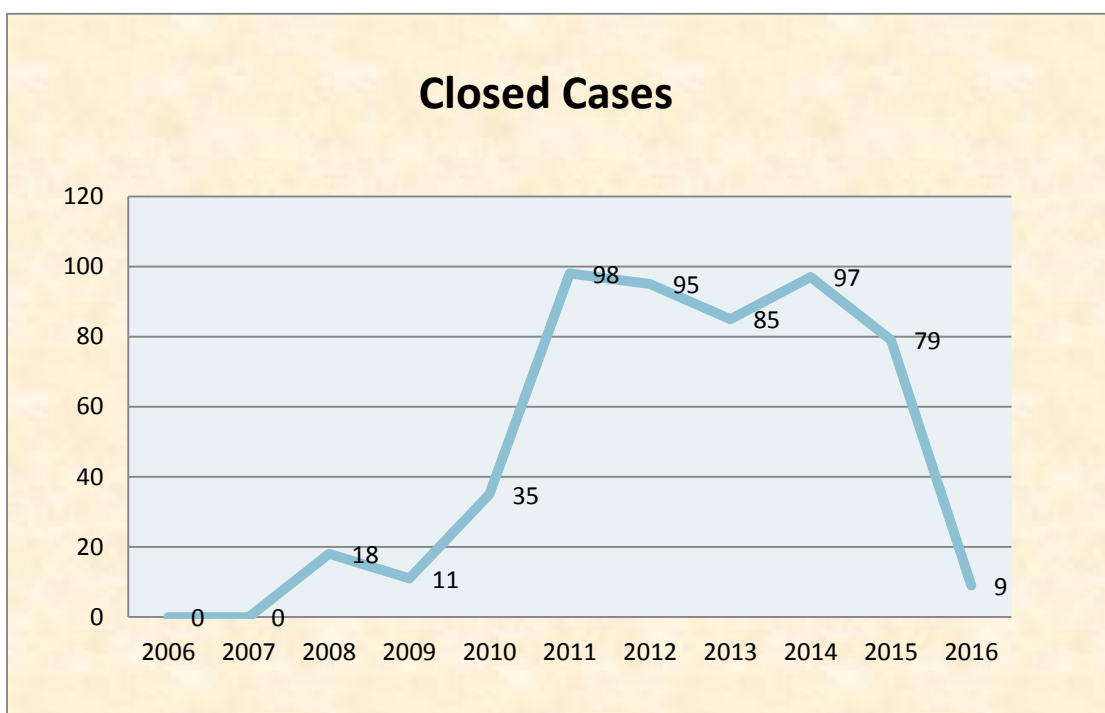
Одлука по захтеву за поновно покретање поступка:

1. Костић и остали, бр. 111/09 и остали, одлука од 26. фебруара 2016.

Додатак Е

Додатак Ф

Додатак Г

СКРАЋЕНИЦЕ И АКРОНИМИ

АИ – Амнести Интернешенел

ОП – Одељење правде

ЕКЉП – Европска конвенција о људским правима

ЕСЉП – Европски суд за људска права

ЕУЛЕКС – Мисија владавине права Европске уније на Косову

ФХП – Фонд за хуманитарно право

ХРАП – Саветодавна комисија за људска права

МСЕСКП – Међународни споразум о економским, социјалним и културним правима

МКНЛ – Међународна комисија за нестала лица

МКЦК – Међународни комитет Црвеног крста

МКТЈ – Међународни кривични трибунал за бившу Југославију

КФОР – Међународне безбедносне снаге (обично познате као косовске снаге)

ОВК – Ослободилачка војска Косова

КПА – Косовска повереничка агенција

НУЛ – Нестало/убијено лице

СПГС – Специјални представник Генералног секретара

УН – Уједињене нације

УНМИК – Привремена административна мисија Уједињених нација на Косову